

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Diplomová práce

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra archivnictví a pomocných věd historických

Tzv. Pergamenová kniha a Papírová kniha (Diplomatický rozbor dvou nejstarších
dochovaných královédvorských městských
knih)
Diplomová práce

Autor: Barbora Bönschová

Studijní program: B 7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Hradec Králové, 2018

Zadání diplomové práce

Autor: Barbora Bönschová

Studium: F16NP0028

Studijní program: N7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví

Název diplomové práce: Tzv. Pergamenová kniha a Papírová kniha (Diplomatický rozbor dvou nejstarších dochovaných královédvorských městských knih)

Název diplomové práce AJ: The So-called Pergamenous and Paper Books (Diplomatic Analysis of the Two Oldest Official Municipal Books of Dvůr Králové nad Labem)

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce je diplomatický rozbor dvou nejstarších dochovaných městských knih ze Dvora Králové nad Labem, tzv. Pergamenové knihy (1417-1823) a Papírové knihy (1456-1541), a to nejen v kontextu dějin vybrané lokality, ale též s ohledem na tehdejší vyspělost úředního knihového systému v Čechách. Metody zvolené pro vypracování: pramenný výzkum, diplomatický rozbor, paleografická analýza, syntéza, komparace, transkripce.

Pavel JANOŮŠEK, Dvůr Králové nad Labem, Praha 2006; Dagmar KRŠKOVÁ, Královny a jejich věnná města, Dvůr Králové nad Labem 2001; Antonín SCHULZ, Jich Milostí královen Českých urození pání podkomoří a hofrychtěři, Dvůr Králové nad Labem 1910, Rostislav NOVÝ, Městská diplomatika a dějiny správy. (Přínos městské diplomatiky k rozvoji diplomatické metody), Acta Universitatis Carolinae: Philosophica et historica 1, 1992, s. 15-21; Ivan HLAVÁČEK, Jazyk v česko-moravských městských kancelářích v době předhusitské: (vybrané příklady), Sborník archivních prací 63/2, 2013, s. 235-302; František HOFFMAN, Městská diplomatika a správa z hlediska současné městské historiografie, Acta Universitatis Carolinae: Philosophica et historica 1, 1992, s. 81-84. Základní prameny: SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, Archiv města Dvůr Králové nad Labem, Pamětní kniha města Dvůr Králové nad Labem 14171823, inv. č. 11, kn. č. 11; Pamětní kniha města Dvůr Králové nad Labem 14561541, inv. č. 12, kn. č. 12.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Martina Bolom Kotari, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 26.1.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 4. 7. 2018

Anotace

Barbora BÖNSCHOVÁ, *Tzv. Pergamenová kniha a Papírová kniha (Diplomatický rozbor dvou nejstarších dochovaných královédvorských městských knih)*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, 2016, s. 76.

Diplomová práce bude zaměřena na komplexní rozbor dvou nejstarších královédvorských knih, tzv. Pergamenové knihy (1417–1823) a Papírové knihy (1496–1540) v kontextu lokality s ohledem na tehdejší vyspělost knihového systému. S přihlédnutím k vzájemnému propojení knih a procedurální analýze vzniku zápisů je nejprve proveden diplomaticko-paleografický rozbor Papírové knihy a poté je podrobena analýze Pergamenová kniha. Na základě komplexního rozboru je určena historická hodnota knih. V závěru práce je nastíněn vývoj diplomatické činnosti královédvorské městské kanceláře v době vedení knih a možnost dalšího výzkumu v této oblasti. Metody použité při zpracování této práce jsou: pramenný výzkum, diplomatický rozbor, paleografická analýza, syntéza, komparace a transkripce.

Klíčová slova: diplomatický rozbor, Dvůr Králové, pamětní kniha, městská správa, městská kancelář

Abstract

Barbora BÖNSCHOVÁ, *The So-called Pergamenous and Paper Books (Diplomatic Analysis of the Two Oldest Official Municipal Books of Dvůr Králové nad Labem)*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, 2016, s. 76.

The diploma thesis will be focused on complex analysis of the two oldest books from Dvůr Králové nad Labem, i. e. so called Pergamenous book (1417–1823) and Paper book (1496–1540) in context of locality with respect to the maturity of the book system in this age. First the diplomatic-paleographical analysis of Paper book and then the analysis of Pergamenous book with view to the interconnection of books and the procedural analysis of record is carried out. Based on complex analysis, the historical value both of books is determined. Development of the diplomatic activity in town at the time of the books administration s and the possibility of further research in this area are outlined at the end of the thesis. The methods used in this thesis are: source research, diplomatic analysis, paleographical analysis, synthesis, comparision and transcription.

Key words: diplomatic analysis, Dvůr Králové, commemorative book, administration of city, town office

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé práce PhDr. Janě Vojtíškové, Ph.D. za její cenné rady a čas, který mi při psaní práce věnovala. Dále bych chtěla poděkovat také svým nejbližším, kteří mě po dobu mého studia podporovali.

Obsah

Úvod.....	9
1. Dějiny Dvora Králové se zvláštním zaměřením na dobu vzniku a vedení zkoumaných knih	11
2. Pamětní knihy jako významný historický pramen	16
3. Diplomatický – paleografický rozbor zkoumaných knih	19
3.1 Papírová kniha 1496–1540	19
3.1.1 Vnější popis	19
3.1.2 Písaři	28
3.2 Vnitřní popis	30
3.2.1 Trhové zápisy	35
3.2.2 Závěti	36
3.2.3 Smlouvy	38
3.2.4 Obnovování rady a jiné zápisy	39
3.3 Diplomatický rozbor tzv. Pergamenové knihy z let 1417–1823	41
3.3.1 Kniha v letech 1417–1571	42
3.3.2 Písaři	49
3.3.3 Kniha v letech 1571–1823	55
4. Nástin vývoje královédvorské kanceláře ve světle zkoumaných knih do roku 1571	59
Závěr.....	61
Seznam literatury.....	63
Seznam internetových zdrojů	68
Seznam pramenů	68
Jmenný a místní rejstřík	69
Obrazové přílohy	75

Úvod

Městská diplomatika se v poslední době opět těší badatelské zájmu.¹ V posledních letech vznikly mnohé studie, které zdařile zpracovaly problematiku některého období městské správy², jejíž pravou rukou je městská kancelář.³ Předkládaná diplomová práce se zabývá dvěma nejstaršími knihami⁴ ze Dvora Králové nad Labem uloženými ve Státním okresním archivu v Trutnově, tzv. Pergamenovou knihou⁵ (1417–1823) a Papírovou knihou⁶ (1496–1541), které byly doposud definovány jako knihy pamětní pro svou smíšenou agendu.⁷ Dosavadní bádání však zcela nevyužilo jejich potenciál, a ačkoliv Pergamenové knize byly věnovány četné studie, žádná z nich neodhalila skutečný charakter knihy.

Práce je rozdělena do tří logických celků. První kapitola stručně přibližuje dějiny města s ohledem na dobu vzniku a vedení zkoumaných knih, tj. od 15. století až do počátku 19. století. Tento stručný exkurz přináší pohled na město jako na nedílnou součást instituce věnných měst. Popisuje jej z hospodářského i kulturního hlediska na pozadí celozemských politických událostí, které jeho vývoj ovlivňovaly. Jelikož doposud nebyla zpracována podrobná syntéza dějin Dvora Králové nad Labem, zůstávají zde některá bílá místa, která

¹ Důkazem je i plánovaná konference Archivu hlavního města Prahy a Katedry historie FF UJEP Ústí nad Labem o úřední písemné kultuře ve středověkém a raně novověkém městě střední Evropy, která se bude konat 22.–23. listopadu 2018.

² Petr RAK, *Správa města Kadaně 1465 – 1620*, Ústí nad Labem 2014. Věra SEKOTOVÁ – Marie MACKOVÁ, *Ústecká radnice a městské dějiny (Od feudalismu k novodobé společnosti)*, Ústí nad Orlicí 1998. Bohumil ROEDL, *Vademecum městské správy v Lounech v letech 1573 – 1727*, Ústí nad Labem 2004. Marie BISINGEROVÁ, *Osmisoudcovský úřad v Kutné Hoře*, *Středočeský sborník historický* 34, 2008, s. 37–46.

³ Hana JORDÁNKOVÁ – Ludmila SULITKOVÁ, *Brněnská městská kancelář v předbělohorském období (Prosopografická a diplomatická studie)*, *SAP* 45, 2007, s. 291–510. František HOFFMANN, *Správa a městské knihy litomyšlské od 14. do 16. století*, *SAP* 57, 2007, s. 451–573. H. JORDÁNKOVÁ – L. SULITKOVÁ, *Nobilitovaný městský písař a jeho společenská prestiž*, *Studia historica Brunensia* 60, 2013, s. 229–239. Hana PÁTKOVÁ, *Soukromí měšťanští písaři v Praze ve 14. století*, in: *Město a intelektuálové od středověku do roku 1848*, Praha 2008, s. 63–67. Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Městské kanceláře a jejich význam pro studium středověkých a raně novověkých urbánních dějin (na příkladu Čech a Moravy)*, *Mesto a dejiny* 5/1, 2016, s. 31–33. David NOVOTNÝ, *Královští rychtáři ve východočeských zeměpanských městech v době předbělohorské*, Olomouc 2012.

⁴ Rostislav NOVÝ a kol., *Soupis městských knih českých od roku 1310 do roku 1526*, in: *Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica*, Praha 1963.

⁵ Státní oblastní archiv Zámbrsk (dále SOA Zámbrsk), Státní okresní archiv Trutnov (dále SOkA Trutnov), fond Archiv města Dvůr Králové nad Labem (dále AMDKnL), inv. č. 11, kn. č. 1.

⁶ SOA Zámbrsk, SOkA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2.

⁷ Obě knihy jsou přístupné na webových stránkách. Byly nafočeny Kateřinou Minarčíkovou v roce 2011. Pergamenová kniha dostupná na: http://vychodoceskearchivy.cz/ebadatelna/zobrazeni-publikace-trutnov/?adresar=CZ_225105010_763_p11&nadpis=Pam%C4%9Bt%C3%AD+knih+obce+Dv%C5%AFr+Kr%C3%A1lov%C3%A9+nad+Labem+od+roku+1417&strana=1 [12. 6. 2018]. Papírová kniha dostupná na: http://vychodoceskearchivy.cz/ebadatelna/zobrazeni-publikace-trutnov/?adresar=CZ_225105010_763_p12&nadpis=Pam%C4%9Bt%C3%AD+knih+obce+Dv%C5%AFr+Kr%C3%A1lov%C3%A9+nad+Labem+od+roku+1456-1541&strana=1 [12. 6. 2018].

bude muset odhalit budoucí výzkum. K tomuto problému se vyslovil zvláště ve své studii Vladimír Wolf.⁸

Druhá část práce se zabývá vznikem městských knih a jejich vývojem. Stručně zmiňuje dvě nejstarší do dnešní doby dochované městské knihy⁹, tzv. Liber vetustissimus a novobydžovskou knihu soudní¹⁰, na kterých ukazuje dva možné způsoby založení knih.¹¹ Pozornost je pak zejména upřena na pamětní knihy a jejich význam. Toto téma naposledy shrnula ve své knize Ludmila Sulitková.¹² Kapitola také upozorňuje na rozdíly mezi charakterem středověkých a novověkých pamětních knih.

Stěžejní částí práce je diplomatický rozbor zkoumaných knih. V počátku bude zmíněno, jaké pozornosti badatelů se knihy doposud těšily. Následně na základě jejich vzájemného vztahu bude nejprve rozebrána Papírová kniha a poté Pergamenová kniha. Diplomatický rozbor se bude zabývat vnějším i vnitřním popisem knih, včetně analýzy jednotlivých filigránů a písarských rukou. Diplomatická analýza má pomoci lépe popsat a pochopit prostředí městské kanceláře, ve které knihy vznikaly. Charakter jednotlivých zápisů a evidence zmínek o deperditech zpřesní informace o vyspělosti kanceláře, její činnosti a personálu.

Poslední kapitola se zabývá samotnou městskou kanceláří po dobu vedení knih. Stručně shrnuje poznatky, které o ní přinesl diplomatický rozbor obou knih. Dále nastiňuje možné cesty, kterými by se měl vydat budoucí výzkum pro lepší popis jejího fungování a organizace.

⁸ Vladimír WOLF, *O Dvoře Králové nad Labem po třicetileté válce a o zpracování jeho dějin*, in: Jan KILIÁN (ed.) *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova*. Sborník příspěvků z konference konané v Mělnice ve dnech 4. - 5. května 2004, Mělník 2004, s. 56–59.

⁹ Patřila by sem taktéž chebská Kniha psanců či Kniha klateb, založená roku 1310. V kapitole není zmiňována, protože přímo nesouvisí s tématem. (Vilém KNOLL, *Vývoj postavení chebského zemského soudce a zemského soudu. Střípky z dějiny chebské správy do počátku 16. století*, in: K 75. Narozeninám profesora Hubenáka, Banská Bystrica 2004, s. 142–148.)

¹⁰ Jan KAPRAS, *Kniha svědomí města Nového Bydžova z let 1311–1470*, Praha 1907.

¹¹ Václav VOJTÍŠEK, *O nejstarších městských knihách českých, pražské a novobydžovské*, in: Výbor rozprav a studií Václava Vojtíška, Praha 1953, s. 341–366.

¹² L. SULITKOVÁ, *Vývoj městských knih v Brně ve středověku (v kontextu vývoje městských knih v českých zemích)*, Praha 2004.

1. Dějiny Dvora Králové se zvláštním zaměřením na dobu vzniku a vedení zkoumaných knih

Oblast Královédvorská byla hojně osídlena již v době pravěku, jak o tom svědčí archeologické nálezy dochované v Muzeu východní Čech v Hradci Králové.¹³ Samotné město vzniká zřejmě až hluboko ve 13. stol. z původně tržní osady, k jejíž existenci máme první doloženou zmínku k roku 1270. Centrem města bylo lichoběžníkové náměstí s ulicemi, které jsou vedeny z jeho rohů směrem k městským branám. Vstup do města zajišťovaly čtyři brány – Horní, Dolní, Šindelářská a Hradišťská – které ochraňovaly boční válcové věže. Město bylo opevněno ke konci 13. století a kromě hradeb zajišťovaly bezpečí města i vodní příkopy a násypy.¹⁴ Dle městských bran byla pojmenována i rozsáhlá předměstí, která v okolí města vyrostla. Z poloviny 14. století pochází kostel svatého Jana Křtitele, který zde byl vystavěn na základech původního pozdně románského kostela z počátku 13. století.¹⁵

Ve středověku město patřilo do tzv. trutnovského manství, které bylo mnohokrát králem zastaveno. Prvně se tak stalo za Jana Lucemburského roku 1316, kdy je Dvůr zastaven Půtovi z Turgova. O několik málo let později, roku 1329, manství opět mění majitele, jímž se nyní stává Jindřich Javorský, který za to výměnou panovníkovi poskytl oblast Zhořelecka. Takto bylo město zastaveno ještě několikrát: nacházelo se v rukou Petra z Rožmberka, sandoměřského palatina Ješka a také dvou opolských knížat Vladislava a Bolka. Přímým majetkem krále se manství i se Dvorem opět stává až roku 1392.¹⁶

Konec 14. století přináší Dvoru a jeho obyvatelům také nové správní postavení, protože bylo spolu s Trutnovem a dalšími šesti městy postoupeno královně Žofii, manželce Václava IV., jako město věnné.¹⁷ Instituce věnných měst sloužila královně jako hmotný základ, který jí měl finančně zabezpečit a po smrti jejího manžela jí byl z těchto měst plynoucí příjem ponechán jako vdovské věno.¹⁸ Zatímco ostatní věnná města, tj. Hradec Králové, Vysoké Mýto, Polička, Jaroměř, Mělník, dočasně Kostelec nad Labem a Teplice patřily královně již dříve, pro Dvůr a Trutnov to byla zcela nová situace.¹⁹ Královna měla pro

¹³ Milan SLEZÁK, *Pravěké nálezy z Královédvorská v hradeckém muzeu*, in: Královédvorská/Sborník pro dějiny regionu 1, 2006, s. 43–45.

¹⁴ Jindřich FRANCEK, *Zločin a trest ve Dvoře Králové nad Labem*, Trutnov 2010, s. 9.

¹⁵ Antonín SCHULZ – Lenka ŠORMOVÁ – Eva TOMKOVÁ, *Archiv města Dvůr Králové nad Labem (1. Díl) 1417-1850 (1892)*, Inventář, Trutnov 2002, s. 4–7.

¹⁶ *Tamtéž*, s. 4.

¹⁷ František MUSIL, *Ke vzniku královských věnných měst*, in: Jan KILIÁN (ed.) *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova*. Sborník příspěvků z konference konané v Mělníce ve dnech 4. - 5. května 2004, Mělník 2004, s. 7.

¹⁸ Karel MALÝ a kol., *Dějiny českého a česko-slovenského práva do roku 1945*, Praha 1997, s. 39.

¹⁹ Roku 1569 je přidán k věnným městům i Nový Bydžov.

správu svých měst vlastní dvůr úředníků, který do určité míry kopíroval dvůr krále, přičemž z těchto úředníků byl nejdůležitější podkomoří královny, který tato města spravoval a svolával v nich i významnější soudy. Bohužel se do dnešní doby nedochovalo privilegium, kterým Václav IV. své manželce tyto majetky daroval, ale na základě jiné listiny, která vyjímá celý manský obvod z působnosti krajských úřadů, lze usuzovat, že královna tato města získala do svého držení na přelomu let 1398 a 1399. Jaká města královna konkrétně obdržela, se dozvídáme z privilegia Zikmunda Lucemburského, který ji roku 1412 držbu těchto měst potvrdil jako budoucí král.²⁰ O několik let později, v roce 1417, byla založena nejstarší dochovaná královédvorská kniha, tzv. Pergamenová, která je předmětem této práce.²¹

V následující neklidné době husitských válek zaniká instituce věnných měst a Dvůr Králové se při velkém tažení husitů v roce 1421, po pádu Jaroměře, vzdává pražskému svazu.²² Netrvá dlouho a po krvavé bitvě mezi Janem Žižkou a Divišem Bořkem z Miletínka u Strauchova dvora v roce 1423 se město spolu s Jaroměří a Čáslaví dostává do Žižkových rukou. Po jeho smrti se přidává ke svazu orebitů, kteří jsou s tábory poraženi 30. května roku 1434 v bitvě u Lipan.²³ Za zmínku nepochybně stojí, že člen významné erbovní rodiny Prostředků ze Dvora Králové zahynul roku 1437 v Praze na popravišti spolu s Janem Roháčem z Dubé.²⁴ Ve světle zápisů Pergamenové knihy také vidíme, že k roku 1430 dochází k převaze městské rady nad rychtářem, protože oproti předchozím zápisům, které začínají jménem rychtáře, je nyní prvním psaným purkmistr, poté konšelé, kteří jsou jednotlivě jmenováni, a teprve až ke konci se nachází jméno rychtáře.²⁵ Rada tak tvořila nejvyšší politickou a správní instituci ve městě. K vykonávání jejích funkcí jí pomáhala městská kancelář, zosobňovaná městským písařem.

Po uznání Zikmunda králem získávají české země i novou královnu, kterou je Barbora Celská, a s jejím nástupem na trůn je také obnovena instituce věnných měst. V době po její smrti, v době bezvládní, se věnná města vrátila pod správu královského podkomořího, protože paradoxně tento úřad fungoval, ačkoliv nebyl obsazen královský stolec.²⁶ Po nástupu krále

²⁰ F. MUSIL, *Ke vzniku královských věnných měst*, s. 7–8.

²¹ Významnou roli zde zřejmě sehrálo založení města na magdeburském právu, které mělo příznivý postoj k instituci městských knih. (J. VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Ústí nad Orlicí 2013, s. 85.)

²² Ondřej FELCMAN (ed.), *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 540.

²³ *Tamtéž*, s. 549.

²⁴ Jiří HÁŠ, *Šlechtické rody ve Dvoře Králové nad Labem a okolí (Příspěvek k malému výročí města 1316-1996)*, in: Genealogické a heraldické listy: Acta genealogica ac heraldica 16, 1996, s. 31.

²⁵ SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 3v.

²⁶ F. MUSIL, *Ke vzniku královských věnných měst*, s. 8–9.

Ladislava na trůn se již velké změny neděly a Dvůr zakotvil natrvalo na pozici věnného města.

Z husitských válek vyšla města politicky i hospodářsky posílena. Doba poděbradská a jagellonská města je nadále podporovala různými privilegii, a ačkoliv se již toto období nese ve znamení sporů se šlechtou, nelze říci, že by města příliš ztrácela na svém postavení. Rozhodujícím mezníkem je až rok 1547, kdy se většina měst zapojila do protihabsburského povstání.²⁷ Důkazem lepší stability města je i to, že z počátku 16. století pochází nejstarší zmínky o ceších ve městě, které ale nepochybně existovaly již dříve. Nachází se zde sladovníci, soukeníci, řezníci, pláteníci a další.²⁸ K městu náleželo několik šosovních vesnic²⁹, ve kterých kromě místních obyvatel vlastnili některé pole a louky a jiné nemovitosti i dvorští měšťané. Jak lze vysledovat ze dvou nejstarších městských knih, kolem města byla vytvořena soustava rybníků i rybníčků, z nichž některé vlastnili měšťané a jiné městská obec.³⁰ Ve městě se fungovalo také několik mlýnů, přičemž u tzv. Korečního mlýna byla také pila.³¹

K roku 1502 je Dvůr jmenován na dvacátém čtvrtém místě ze třiceti dvou královských měst, lze tedy říci, že sice nepatřil mezi největší královská města, ale ani nebyl mezi nejmenšími.³² Privilegium krále Vladislava II. z roku 1509 ukládá městu mimo jiné výsadu užívat červený pečetní vosk, ale zejména řídit se hradeckým právem³³, což přináší změny v právní oblasti, protože byl Dvůr Králové zřejmě stejně jako Trutnov či Hradec Králové původně založen na magdeburském právu, ale v této době se již pravděpodobně řídil právem pražským.³⁴ Od roku 1546 je také zachovaná souvislá řada trhových knih³⁵, a to až do roku 1809.³⁶

Tresty po roce 1547 však zapříčinily proměnu jednotlivých měst, jejich vnitřní samosprávy, nemluvě o dlouhodobém zhoršení ekonomické situace. Je na místě také připomenout, že kromě hospodářských sankcí a zásahu do vnitřního fungování města

²⁷ K. MALÝ a kol., *Dějiny*, s. 69–70.

²⁸ A. SCHULZ – L. ŠORMOVÁ – E. TOMKOVÁ, *Archiv města Dvůr Králové nad Labem (1. Díl)*, s. 8.

²⁹ *Tamtéž*, s. 12.

³⁰ Na příklad: SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 176v.

³¹ *Tamtéž*, fol. 185.

³² Josef MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích. Díl 3. Města*, Praha 1998, s. 21.

³³ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 4, kr. 4. Dostupné: http://vychodoceskearchivy.cz/ebadatelna/zobrazeni-publikace-trutnov/?adresar=CZ_225105010_763_4&nadpis=Listina+-+Vladislav+Jagellonsk%C3%BD%2C+1509&strana=1 [26. 3. 2018]. Taktéž: Tomáš HALÍK, *Dějiny Dvora Králové n. L.*, Dvůr Králové 1926.

³⁴ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v Českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2007, s. 510–511.

³⁵ V průběhu těchto let knihy měnily své názvy – Knihy zákupních smluv, Knihy smluv – stále se však jedná o Liber contractum.

³⁶ A. SCHULZ – L. ŠORMOVÁ – E. TOMKOVÁ, *Archiv města Dvůr Králové nad Labem (1. Díl)*, s. 35 – 37.

dosazením královského rychtáře dochází také k podřízení měst apelačnímu soudu jako nejvyšší instanci.³⁷ V tomto ohledu Dvůr Králové nebyl výjimkou. V předešlých letech získali měšťané mnoho privilegií, zmiňme například výsadu pořádání trhu a svobodné nakládání s majetkem. O všechna práva však přichází právě díky účasti v povstání, které skončilo nezdarem. Panovník město brzy omilostnil a většinu privilegií jim vrátil.³⁸

Další ránu městu zasadil požár z 20. června 1572, při kterém shořelo celé město kromě kostela a dvou domů. Ohni podlehla i dřevěná radnice a tak se v následujících letech přistoupilo ke stavbě nové kamenné radnice.³⁹ O této tragédii nalezneme pamětní zápis v Pergamenové knize, kde písař na konci svého zápisu přidává zbožnou prosbu k Bohu, aby je ráčil příště uchránit takového neštěstí.⁴⁰ Z této doby se dochovaly další knihy, které se zaměřují na určitou agendu města, a to kniha kšaftovní (založená 1571) a knihy svatebních smluv (založená 1576).⁴¹

Sotva se město vzpamatovalo z ničivého požáru, mění se politická situace a Dvorskí se přidávají ke druhému stavovskému odboji. Nové vzniklé direktorium si půjčuje mnoho peněz, a to i od dvorských měšťanů, kteří je však již pochopitelně nikdy zpět nezískali. Následuje bitva na Bílé hoře 8. listopadu 1620 a represálie za jejich zradu, kvůli kterým byl zkonfiskován obecní majetek.⁴² Městu hospodářsky neprospělo ani to, že za třicetileté války muselo čelit několika vpádům švédských, ale i císařských vojsk, které město zcela vyhladověly a zruinovaly. O vážnosti celé situace pak vypovídá, že kontribuci v roce 1645 bylo schopno platit pouze 9 měšťanů. Dvorskí si dokonce stěžovali hraběti Heřmanu Černínovi⁴³, že jsou finančně zcela vyčerpaní a pokud se situace nezlepší, budou nuceni město opustit.⁴⁴

Město se z třicetileté války vzpamatovalo ještě velmi dlouhou dobu. K zbídačení obyvatel a nemocem se přidala i rekatolizace. Zde předpokládáme, že řada věřících, stejně jako u jiných měst království, odešla do exilu. V rámci protireformace město navštívil páter Antonín Koniáš v březnu roku 1737.⁴⁵ Za stejným účelem bylo vystavěno v letech 1750-1754

³⁷ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK - J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 217–218.

³⁸ Pavel JANOUŠEK, *Dvůr Králové nad Labem*, Praha – Litomyšl 2006, s. 11.

³⁹ J. FRANCEK, *Zločin a trest ve Dvoře Králové nad Labem*, s. 10.

⁴⁰ SOKA Trutnov, fond Archiv města Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 56v.

⁴¹ A. SCHULZ – L. ŠORMOVÁ – E. TOMKOVÁ, *Archiv města Dvůr Králové nad Labem (1. Díl)*, s. 41.

⁴² Dagmar KRŠKOVÁ, *Královný a jejich věnná města*, Dvůr Králové nad Labem 2001, s. 161.

⁴³ Černínové z Chudenic byli jedni z věřitelů města. V archivu v Jindřichově Hradci je uloženo celkem 20 listin, týkajících se finančních styků s Královédvorskými. Opisy těchto listin nalezneme v SOKA Trutnov.

⁴⁴ Eva TOMKOVÁ, *Švédské vpády do Trutnova a Dvora Králové n. L.*, in: Jan KILIÁN (ed.) *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova*. Sborník příspěvků z konference konané v Mělnice ve dnech 4. – 5. května 2004, s. 50–51.

⁴⁵ A. SCHULZ – L. ŠORMOVÁ – E. TOMKOVÁ, *Archiv města Dvůr Králové nad Labem (1. Díl)*, s. 6.

mariánské sousoší, které zdobí náměstí ve Dvoře dodnes. V roce 1738 byl dostavěn Kohoutův dvůr, ve kterém se nyní nachází Městské muzeum. Také původní dřevěný kostel Povýšení Svatého Kříže z počátku 16. století je přestavěn ve zděnou stavbu v duchu baroka.⁴⁶ Sousoší Jana Nepomuckého, oblíbeného světce české reformace, vzniklo počátkem 30. let téhož století a nyní se nachází na náměstí Republiky.⁴⁷

Nástupem Marie Terezie na trůn začala celá série reforem, ale i válek, které se pochopitelně dotkly veškerého obyvatelstva. Dvorníci hned několikrát čelili okupaci pruského vojska, díky které se opět ekonomická situace města zhoršila.⁴⁸ I přes tyto nesnáze vzniká kolem roku 1790 ve městě první prádelnická manufaktura, která patří mezi jednu z prvních textilních manufaktur v zemi, jež zpracovávala bavlnu. Továrna vzkvétala a na svém vrcholu se nacházela v roce 1824. Bohužel potom následoval trvalý úpadek, který skončil roku 1843 dražbou.⁴⁹ Veliké pozdvižení a rozruch vzbudil na počátku 19. století „nález“ Václava Hanky v kobce městského kostela; jednalo se o známý Rukopis královédvorský.⁵⁰

V této době se definitivně přestává vést Pergamenová kniha, která byla uzavřena a společně Papírovou knihou předána roku 1886 Národnímu muzeu k vědeckému užívání, zřejmě z obav, aby nedošlo k dalším ztrátám jako v předchozích letech. Zde došlo k podobné situaci jako v Hradci Králové či jiných městech království.⁵¹ Například je doloženo, že při válce roku 1866 měli prusští vojáci házet archivní materiál pod své koně či když v 70. letech 19. století měl místní školník prodávat listiny obchodníkům na balení zboží.⁵²

⁴⁶ P. JANOUŠEK, *Dvůr Králové nad Labem*, s. 12.

⁴⁷ J. FRANCEK, *Zločin a trest ve Dvoře Králové nad Labem*, s. 11.

⁴⁸ D. KRSKOVÁ, *Královny a jejich věnná města*, s. 170–172.

⁴⁹ A. SCHULZ – L. ŠORMOVÁ – E. TOMKOVÁ, *Archiv města Dvůr Králové nad Labem (1. Díl)*, s. 8.

⁵⁰ D. KRSKOVÁ, *Královny a jejich věnná města*, s. 178.

⁵¹ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s.13.

⁵² A. SCHULZ – L. ŠORMOVÁ – E. TOMKOVÁ, *Archiv města Dvůr Králové nad Labem (1. Díl)*, s. 10.

2. Pamětní knihy jako významný historický pramen

Předpokládá se, že od sklonku 13. století docházelo v největších královských městech k zakládání městských knih, přičemž nutnost jejich vzniku vycházela z potřeby písemně zakotvit jednání správní, právní i hospodářské, které se týkaly nejen celé obce, ale i jednotlivých měšťanů. Nejstarší městskou knihu měl dle zprávy z listu formuláře Tobiáše z Bechyně založit již za vlády Přemysla Otakara II. protonotář Jindřich, ale nemáme doloženo či se tak skutečně stalo a dohady panují i nad charakterem takovéto knihy.⁵³

Nejstarší městskou dochovanou knihou je pak pražský *Liber vetustissimus* z roku 1310, jehož obsah se měnil v závislosti na politickém a společenském dění.⁵⁴ *Liber vetustissimus* byl založen jako kniha radní, sloužící pro zaznamenání počtů. Po roce 1324 se obsah knihy proměňuje a získává smíšený charakter. Nacházejí se zde udělení městských práv, nálezy konšelů, ale i rychtářovo soudnictví.⁵⁵ Druhou nejstarší dochovanou městskou knihou je kniha svědomí z Nového Bydžova z roku 1311, která je knihou soudní a je zcela jiného rázu než kniha pražská. Sloužila k zaznamenávání jednání na městském soudě, kterému zprvu předsedal rychtář, jenž byl postupně vytlačován podrychtářem – jako zástupcem městské rady.⁵⁶

Na příkladu těchto dvou nejstarších knih lze vidět zprvu dva základní typy knih: knihy soudní (na zahájeném soudu) a knihy radní, založené z pravomocí městské rady. *Liber vetustissimus* je jediná známá kniha, která je v této době knihou radní. V ostatních městech vznikaly knihy smíšené, neustálené charakterem svých zápisů a do těchto prvních knih⁵⁷ byly zapisovány všechny záležitosti města, které měly pro obyvatele měst význam a měly být uchovány pro budoucí generace, proto je dnes nazýváme knihami pamětními či památnými.⁵⁸

⁵³ V. VOJTÍŠEK, *K počátkům městských knih pražských a desk zemských*, in: Výbor rozprav a studií Václava Vojtíška, Praha 1953, s. 222–232.

⁵⁴ Hana PÁTKOVÁ, *Liber Vetustissimus Antiquae Civitatis Pragensis. Život jedné středověké městské knihy*, in: Český časopis historický 2, 2007, s. 393–403.

⁵⁵ V. VOJTÍŠEK, *O nejstarších městských knihách českých, pražské a novobydžovské*, s. 344–354.

⁵⁶ *Tamtéž*, s. 355–364.

⁵⁷ Význam instituce městských knih dokazují i mnohá privilegia, která upravovala jejich vedení nebo se jich jinak dotýkala. Když odhlédneme od královských měst, je dochováno osm privilegií z let 1368 – 1412 pro města poddanská, která regulují jejich vedení. Pro královské město Kadaň vydal Karel IV. privilegium, ve kterém nařídil, aby nový odhad majetku jeho obyvatel byl zapsán do jejich městské knihy. Roku 1497 má být do pamětních knih v Kutné Hoře vloženo zřízení o soudní kompetenci v dlužních záležitostech mezi purkrabstvím Pražského hradu a Kutnou Horou, přičemž to samé bylo neřízeno i purkrabství. Přímou povinnost vést městské knihy ukládá Táboru privilegium císaře Zikmunda o povýšení Tábora na královské město z roku 1437. (H. PÁTKOVÁ, *Městské knihy a jejich význam*, in: Historiografické a historické problémy středověku, Praha 2016, s. 136–137).

⁵⁸ L. SULITKOVÁ, *Vývoj městských knih v Brně*, s. 11–13.

Pokud se podíváme na zařazení pamětních knih do systému třídění městských knih, zjistíme, že badatelé mají odlišné názory, kam by měly patřit. Nejčastěji se však uplatňuje třídění, které navrhl Václav Vojtíšek⁵⁹, kde tyto knihy stojí zvlášť jako samostatná skupina vzhledem k smíšené povaze jejich záznamů. U mnohých z těchto knih by jiné jejich zařazení bylo velmi problematické, protože svými zápisy mohou stát na pomezí městské správy či městského soudnictví. Do některých knih byly opisovány již od počátku i privilegia, svým charakterem se tedy zase naopak blíží knihám privilegií, a pokud bychom takto pokračovali, můžeme je přirovnat i ke kopiářům, tedy ke knihám pro vnitřní potřebu kanceláře, jejichž zápis nemá právní platnost. Problematika pamětních knih je velmi složitá, protože se svým charakterem vymykají ostatním knihám, a z toho důvodu je zřejmě lepší, když budou posuzovány jako samostatný typ, který stojí na počátku všech již vyhraněných knih, jež se specializují přímo na nějakou agendu města.⁶⁰

Pro období středověku máme zachovanou celou řadu pamětních knih z jednotlivých měst. Pokud se však podíváme na dobu následující, raně novověkou, tak shledáme, že je jich mnohem méně, ale je zajímavé, že mnohdy tyto knihy přetrvávají i po několik staletí, i přes to, že jsou již s nimi souběžně vedené knihy, které jsou zaměřené na nějakou specifickou část správy města, na příklad knihy svatebních smluv, knihy kšaftů⁶¹, knihy radní⁶² či knihy trhové⁶³. Celkem zde hovoříme o téměř osmdesáti svazcích pamětních knih z českých a moravských měst, ale pouhý zlomek⁶⁴ z nich (zde se jedná hlavně o nejstarší knihy, které většinou mají své počátky již ve 13. století) se dočkal edičního zpracování či hlubšího diplomatického rozboru.⁶⁵ Co se týče novověkých pamětních knih, je nutné si uvědomit, že se jejich funkce postupem doby proměnila v pamětní knihy v pravém slova smyslu, do kterých

⁵⁹ V. VOJTÍŠEK, *O studiu městských knih českých*, s. 80. Členění dále rozvinuli Jiří Čarek a Rostislav Nový.

⁶⁰ L. SULITKOVÁ, *Stav a perspektivy vydávání městských knih v českých zemích (středověk a raný novověk)*, Ústecký sborník historický. Supplementum 1. Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih, Ústí nad Labem 2010, s. 29–30.

⁶¹ K tomuto na příklad P. RAK, *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465–1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*, Sborník archivních prací 48, 1998, s. 3–106. Marie TOŠNEROVÁ, *Berounské knihy inventářů a testamentů z předbělohorského období*, in: *Minulostí Berounská: Sborník Státního okresního archivu v Berouně 9*, 2006, s. 20–38.

⁶² Tomuto tématu se na příklad věnovala: Marie KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy z let 1462–1527 a městská správa v tomto období*, SAP 23/1, 1973, s. 106–155.

⁶³ K této problematice na příklad Ilona ADAMÍROVÁ – Štěpánka PETRUSOVÁ, *Nejstarší dochovaná trhová kniha města České Dubu a její paleograficko-diplomatický rozbor*, in: *Ad honorem VN: k 65. narozeninám Věry Němečkové připravili vděční přátelé, kolegové a studenti*, Hradec Králové 2015, s. 283–291. Stanislav POLÁK, *Trhová kniha města Příbramě z let 1512–1553*, Sborník archivních prací 19, 1969, s. 518–540.

⁶⁴ Miroslav FLODR, *Pamětní kniha města Brna z let 1391–1515*, Brno 2010, s. 647.

⁶⁵ L. SULITKOVÁ, *Vývoj městských knih*, s. 67–70.

byly opisovány záležitosti, které rada města považovala za nejvýznamnější (na příklad opisy mandátů a dekretů).⁶⁶

I přes vedení jiných specializovaných knih si pamětní knihy uchovaly pro obyvatele měst svůj význam. Z toho důvodu je překvapivé, že se doposud těšily tak malému zájmu badatelů, ale pokud jejich zpracování porovnáme na příklad s knihami testamentů, zjistíme, že z nich nebyla vydána ani jedna jako edice.⁶⁷ Jedním z důvodů, proč nebylo více těchto knih edičně zpracováno, je nepochybně i jejich časové rozpětí. Pro badatele je velmi obtížné rozhodnout, jakým způsobem zpracovat knihu, která je na příklad psána německy i česky a její působnost sahá od 15. století do počátku 18. století. Editor musí rozeznat jednotlivé vrstvy textu, který mnohdy překypuje poznámkami jednotlivých písařů z různých let. Pro každou knihu se musí nalézt určitá rovnováha a způsob jejího edičního zpřístupnění, což mnohdy není lehké. Práci nezjednoduší ani pestrá škála jazyků a různorodá náplň jednotlivých záznamů u tohoto typu knih.⁶⁸

V pamětních knihách nalezneme zápisy o trzích, dluzích měšťanů, svatební smlouvy, závěti, ale i zápisy o obnovení městské rady či obecní nařízení, týkající se pořádku ve městě, a v neposlední řadě, jak již bylo řečeno výše, zde lze nalézt i opisy privilegií a listin. Badateli tedy poskytují informace o sociální, ale i finanční situaci jednotlivých měšťanů, dále o jejich vzájemných vztazích a sporech. Z chodu a vlastní správy města mohou podat informace o tom, v které dny nejčastěji zasedala rada, kdy se konaly trhy a uzavíraly smlouvy, jaké byly ceny nemovitostí ve městě a jak se od nich lišily ceny na předměstích. V neposlední řadě je jistě zajímavé sledovat vazby měšťanů nejen v tom daném městě, ale i jaké vazby je spojovaly s obyvateli měst okolních.

V komparaci s jinými knihami jsou nezbytné pro postižení vývoje městské kanceláře, správy města i jeho soudnictví potažmo s tím souvisejícím vývojem městského práva. Diplomatický rozbor je pak předpokladem k personifikaci dějin městské správy, k zjištění obsazení městské rady, k tomu, jaké bylo majetkové postavení jejích čelních představitelů, jejich rodinné či rodové vazby a případně i jejich osudy.⁶⁹

⁶⁶ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 184. Na tuto problematiku také upozornila ve své studii Marie WASKOVÁ, *Liber memorabilium Starého města pražského z let 1631 – 1648 (1656)*, in: Sborník archivních prací 67, 2007, s. 574–706.

⁶⁷ *Tamtéž*, s. 87.

⁶⁸ H. PÁTKOVÁ, *Proměny zápisů a proměny funkce některých středověkých městských knih v průběhu jejich vedení – problém volby vhodného edičního zpřístupnění*, in: Ústecký sborník historický. Supplementum I. Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih, Ústí nad Labem 2010, s. 360–363.

⁶⁹ P. RAK, *Kadaňské knihy trhů a testamentů*, s. 12–13.

3. Diplomatický – paleografický rozbor zkoumaných knih

Předmětem práce jsou dvě tzv. pamětní knihy ze Dvora Králové nad Labem. Starší z nich Pergamenová kniha byla vedena v letech 1417 – 1823 a mladší Papírová kniha v letech 1496 – 1541. S přihlédnutím k vzájemnému propojení knih a k procedurální analýze vzniku zápisů, která objasní, jak spolu tyto dvě knihy souvisí, bude nejprve věnována pozornost Papírové knize.

Podívejme se nejprve na to, kdo se knihami doposud zabýval. Pergamenové knize byla již věnována několika autory pozornost. Rostislav Nový ve spolupráci s dalšími autory ji má uvedenou ve svém Soupisu, kde její agendu definuje jako trhovou-pamětní.⁷⁰ Jan Kuběnka vytvořil k části jejích zápisů regestář, jehož kopie je dnes uložena ve Státním okresním archivu v Trutnově.⁷¹ Edici prvních 10 folií, tedy edici zápisů z let 1417–1440 zpracoval ve své bakalářské práci Luděk Jirásek.⁷² Kniha se také stala předmětem několika drobných příspěvků ve sbornících či jiných periodikách.⁷³ Každý z těchto příspěvků se však spíše zabýval knihou z vnějšího pohledu a nikdy nedošlo ke komplexnímu diplomatickému rozboru. Papírová kniha nikdy zpracovávána z hlediska diplomatiky nebyla. Zmiňuje ji pouze Rostislav Nový a kolektiv v Soupise městských knih a Miloslav Volf⁷⁴, což nás zaujme zejména z hlediska let jejího užívání.

3.1 Papírová kniha 1496–1540

3.1.1 Vnější popis

Papírová kniha je druhou nejstarší knihou dochovanou z královédvorského prostředí. Kniha má rozměry 11, 5 x 33 cm, má celkem 252 folií a je opatřena koženou vazbou z 80. let 20. století, kdy prošla restaurátorským zásahem. Kniha se totiž nacházela ve velmi špatném

⁷⁰ R. NOVÝ a kol., *Soupis*, s. 64–65.

⁷¹ Jan KUBĚNKA, *Pergamenová kniha města Dvora Králové n. L. od roku 1417. Regesta. Díl I. 1417 – 1499*, rukopis, Jaroměř 1966, s. 66; Týž, *Pergamenová kniha města Dvora Králové n. L. od roku 1417. Regesta. Díl II. 1500 – 1599*, rukopis, Jaroměř 1966, s. 25; Týž *Pergamenová kniha města Dvora Králové n. L. od roku 1417. Regesta. Díl III. 1600 – 1699*, rukopis, Jaroměř 1966, s. 10.

⁷² Luděk JIRÁSEK, *Pergamenová kniha města Dvora Králové. Edice části pramene (1417–1440)*, Bakalářská práce na ÚHV PdF UHK, Trutnov, 2002, s. 114.

⁷³ J. KUBĚNKA, *Pergamenová kniha města Dvora Králové n. L. z roku 1417*, in: Zdeněk VAŠÍČEK – Vladimír WOLF (red.), *Miscellanea. Sborník příspěvků k osmdesátinám prof. Jaroslava Procházky*, Trutnov 1969, s. 79–81; Radomír ROUP, *Městská pergamenová kniha dvorská z roku 1417. Všeobecný popis*, in: *Zprávy vlastivědného kroužku při školské a kulturní komisi MěNV ve Dvoře Králové nad Labem* 3, 1972, s. 36–41.

⁷⁴ Miloslav VOLF, *Popis městských archivů v Čechách*, Praha 1947, s. 66.

stavu, papír byl napaden plísní a spodní okraje byly odrovené. Poškozené listy byly vyspraveny hedvábnou krepelínou a rohy doplněny lněnou papírovinou.⁷⁵

Přestože se na první straně knihy nachází novodobý nadpis, napsaný humanistickým písmem „*Kniha Pamietni města Dvoru z roku 1456*“, který počátek klade do 50. let 15. století, jejím nejstarším zápisem je závěť Hanuše Dršťky z roku 1496, kterou nalezneme až na foliu 90r.⁷⁶ Na tento problém prvně upozornil Soupis pod vedením Rostislava Nového⁷⁷, který knihu předatoval na léta 1496 – 1541, ale bez bližšího vysvětlení. Oproti němu M. Volf tuto knihu reflektoval jako písemnost vedenou od roku 1456 do roku 1517, což je nesprávné, protože za horní hranici je dnes stanoven rok 1541, jak doložil Soupis.⁷⁸ Nejmladší zápisy jsou ale z roku 1540⁷⁹, ale některé z nich mají pod sebou přípisy i z let 1541–1543. Jedná se o dva trhové zápisy a poznámky pod nimi zaznamenávají jednotlivé splátky.⁸⁰ Žádný samostatný zápis z roku 1541 se v knize nenachází. Je tedy nutné posunout i horní hranici. Vystává nám otázka, proč se nejstarší zápis nachází téměř až uprostřed knihy? Následujících několik stránek nejprve osvětlí jednotlivé časové vrstvy, které se v knize nacházejí, a poté bude věnována pozornost samotnému charakteru knihy.

Celá kniha je psána na papíru, jak už její název sám napovídá. Foliace, kterou zde nalezneme, není původní. Byla zřejmě provedena na přelomu 19.–20. století vzhledem k poznámce na fol. 27r, ale nelze to určit s jistotou.⁸¹ Poznámka je psána latinkou a inkoustem stejně jako foliace. Je zde zapsáno, že od tohoto *listu jedenapadesátého* jsou číslována jednotlivá folia, nikoliv stránky. Pokud ale folio 27 byla stránka 51, zřejmě zde nesedí číslování. Celý zápis je přeškrtnut a vedle zápisu je zakreslena značka ve tvaru ruky, což je typická orientační pomůcka písařů. Čísla předchozích stránek jsou začerněna a na patričních stránkách vedle nich dopsáno vždy číslo folia. Na některých listech se nachází i starší foliace nikoliv však původní, jak prozrazuje barva inkoustu. Nicméně jak ukáže paleografická analýza a rozbor filigránů; tato folia do knihy zřejmě vůbec nepatří. Na jednotlivých stránkách si nelze nevšimnout, jak s knihou pracovali jiní badatelé. Nalezneme zde přípisy obyčejnou tužkou, ale i barvenými pastelkami, což je typické pro autory 19. a počátku 20. století. Podobně je takto poznamenána i tzv. Pergamenová kniha, které bude také věnována pozornost, přičemž tento způsob záznamů je připisován místnímu archiváři Antonínu

⁷⁵ SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2.

⁷⁶ *Tamtéž*, fol. 90r.

⁷⁷ R. NOVÝ a kol., *Soupis městských knih*, s. 65. Mimo jiné také poznamenal, že pořadí jednotlivých zápisů je pomícháno, ale jeho další stručná analýza textů není přesná.

⁷⁸ M. VOLF, *Popis městských archivů*, s. 66.

⁷⁹ SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 87–89.

⁸⁰ *Tamtéž*, fol. 83v/89r.

⁸¹ *Tamtéž*, fol. 27r.

Schulzovi.⁸² Lze se tedy domnívat, že i zde se jedná o stopy jeho práce. Snad i jemu můžeme připsat nadpis na první stránce knihy a její nesprávnou dataci.

Po podrobení knihy zevrubnému diplomatickému rozboru zjistíme, že zápisy v knize tvoří určité oddíly, které nejdou chronologicky po sobě a jsou psány odlišnými písaři. Celkem v knize nalezneme sedm písařských rukou, které si pracovně označíme (A – G). Jednotliví písaři budou řazeni chronologicky, nikoliv jak je nalezneme v knize.

1496 - 1504	1505 - 1506	1506 - 1521	1511 - 1513	1520 - 1530	1539 - 1540	1540
Písař A	Písař B	Písař C	Písař D	Písař E	Písař F	Písař G

Tabulka 1. Písaři a časový rozsah jejich zápisů v knize (řazení chronologicky).

Folia 1–22 obsahují zápisy **písaře C** z let 1514–1519, nikoliv však v časové posloupnosti. V tomto oddílu zcela vybočuje folio 8v, kde nalezneme závěť Marty Trčkové z roku 1505, psanou **písařem B**. Také je nutno říci, že některé zápisy na foliích 3–6 nejsou datovány, ale jedná se o písaře C, takže je možné, že navazují na roky předchozí. Další souvislý oddíl začíná v knize foliem 23r a končí 26v. Opět se jedná o zápisy písaře C, tentokrát z let 1506–1508. Dle zápisu z folia 23r snadno ztotožníme **písaře C** s **písařem Pavlem**.⁸³ Na dalších foliích 28r – 29v nalezneme opět **písaře B** a jeho zápisy k roku 1506, ve kterých ho poznáváme jako **písaře Řehoře**.⁸⁴

Následující folia 30–33 jsou z hlediska písařských rukou, ale i pestrosti zařazení velmi zajímavé. Na foliu 30–31r se setkáváme s **písařem D**, který zde zapsal tři kšafy, jeden z roku 1511 a dva z let 1512. Na fol. 31r však také nalezneme zápis **písaře E** z roku 1523 o smlouvě mezi pány a purkmistrem města a Zilvarem z Pilníkova a na Břečštejně, který ale nijak nesouvisí s předchozími zápisy. Zápisy na foliích 31v–32r jsou psány **písařem C** a vztahují se k roku 1500, tehdy však pravděpodobně v kanceláři nepůsobil. Lze se tedy domnívat, že byly zapsány zpětně i vzhledem k tomu, že při tomto zápisu byl přítomen *Mistr Řehoř*, kterého snad můžeme ztotožnit s písařem B, tedy písařem Řehořem. Na následujícím foliu 32v jsou taktéž zápisy psané **písařem C**, týkající se pře mezi sousedy a rukojemství, ale další folio 33 jsou psané **písařem B** a vztahují se k roku 1505.

⁸² J. KUBĚNKA, *Pergamenová kniha města Dvora Králové*, s. 79–81.

⁸³ Poslední odstavec zápisu: „Při tomto kšaftu byli, jsou Jan Jonáš, purkmistr, Jiřík Markus, konšel, Pavel písař...“.

⁸⁴ Fol. 28v: „Item při nadepsaném kšaftu a poručení byli, jsou pan Jan Šon[ove]c, konšel od pana purk[mistra] na jeho místě vyslaný, pan Prokop Čous, starší obecní, Řehoř písař...“.

Po této chaotičnosti zde nalézáme celý ucelený blok psaný **písařem E** z let 1520–1530, jedná se o folia 34–57. Co nás nepochybně zaujme je, že všechny tyto zápisy se týkají kšaftovní agendy. Tohoto písaře lze na základě zápisů ztotožnit s **písařem Jeronýmem**.⁸⁵ Na foliích 58–69 se vracíme k letům 1519–1520 a k **písaři C**. Charakter těchto zápisů je velmi smíšený. Jsou zde kšafy, trhy, zápisy majetkové povahy apod. Následuje opět několik folií (70–81) psaných písařem C, které se hlásí k letům 1506–1507.

Folia 82–89 jsou velmi důležitá z hlediska písařských rukou, ale i možného objasnění zmatečnosti ve složení knihy, protože zde nalezneme hned několik písařských rukou i starou foliaci, pocházející zřejmě z 16. století. Na těchto několika foliích se nacházejí zápisy z let 1539–1540, nikoliv však v časové posloupnosti. Folio 82 je psáno **písařem F** a zápisem se hlásí k roku 1539. Dále si zde nelze nevšimnout, že v horním rohu patrně bylo číslo, které dnes již není téměř vidět. Nicméně na dalším foliu 83r je zcela zřetelně vidět starší foliace – 151 – také je toto folio z roku 1540 a je psáno **písařem G**, jenž se jmenoval podle zmínky ve svědečné řadě **Jan**.⁸⁶ Následují folia 84–86, která se vrací k **písaři F** a k roku 1539. I zde nalezneme starší foliaci zřejmě první je 140, ale inkoust se zde rozpil a číslo není tolik zřetelné, a následují 142 a 143. Folia 87–89 se hlásí k roku 1540 a k **písaři G**, starší foliace je zde 148, 149 a 150. Z hlediska obsahového je nutné zmínit, že zde nenalezneme ani jednu závěť, což nabízí možnost existence samostatné knihy kšaftů, která by byla pokračovatelkou dnes již ztracené knihy kšaftů z let 1506 – 1520.⁸⁷

Mezi folia 89v a 90r je vložen kus papíru s trhovým zápisem, který není datován. Písař tohoto zápisu je také neznámý, ale zřejmě by se mohlo jednat o **písaře G** dle iniciálky písmene M. List je levým dolním rohem přilepený k foliu 90r a je zde otisknuto razítko Muzea království českého. V době, kdy zde byly knihy uloženy, byl zřejmě tento volný list ke knize přilepen, aby nedošlo k jeho ztrátě.

Jak už bylo zmíněno výše, na foliu 90r nalezneme *nejstarší zápis v knize z roku 1496*, přičemž k tomuto roku se hlásí i folia 90v–95r. Jedná se o kšaft Hanuše Dršťky, psaný **písařem A**. Na foliích 95–96 se sice zápisy vrací k roku 1495, ale vzhledem k tomu, že se přelévají z jednoho folia na druhé a na foliu 96v začíná zápis z roku 1499, můžeme usuzovat, že byly zapsány zpětně. Rok 1499 pokračuje až do folia 98r, na témže foliu pak začíná rok 1500. V dolní části folia 97r je možné si všimnout poznámky, ve které však písmenům chybí

⁸⁵ Fol. 34r: „*Matěj Holub učinil mocný kšaft a poručen[stv]í v příto[m]nosti pana Symeona Prostředka a mně Jeronýma etc. ...*“.

⁸⁶ Fol. 83r: „*Odevzdání, Jan starší Rodovský z Hustiřán račil se j[es]t přiznati přede mnou Jane[m] písaře[m] ...*“.

⁸⁷ A. SCHULZ – L. ŠORMOVÁ – E. TOMKOVÁ, *Archiv města Dvůr Králové nad Labem (1. Díl)*, s. 24.

dolní dříky z důvodu konce stránky. Je možné, že bylo toto folio zespoda ustřiženo. Bohužel byl roh tohoto folia zničen a následně restaurován, což nám brání v porozumění, co je zde napsáno a jak a jestli vůbec souvisí se zápisem před ním. Na foliu 98v nalezneme přípis z roku 1850 o uzavření knihy a zřetelný náznak razítka, které však již pro nečitelnost nelze blíže definovat. Zápis na foliu 99r spadá do roku 1502. Pro zajímavost můžeme uvést, že se opět jedná o novější závěť Hanuše Drštky, pod kterou se nachází poslední zápis z tohoto oddílu, a to z roku 1504. Všechny zápisy jsou křafty psány jednou písařskou rukou, a to **písařem A**, kterého na základě zápisů identifikujeme jako **písaře Jana (2)**. Vzhledem k tomu, že máme doloženého písaře stejného jména i z roku 1540, vypomůžeme si pro lepší orientaci číslovkou.

Folio 100r tvoří samostatný oddíl, nelze ho přiřadit k předchozímu, protože již není psán písařem A, ale nalezneme zde písmo **písaře B** i **písaře C**. K jakému datu se hlásí zápis písaře B, netušíme, ale zápis **písaře C** již ano; jedná se o závěť z roku 1503. Na foliu 100v nalezneme písmo **písaře E**. Dle datace zjistíme, že zápis byl vepsán do knihy roku 1524, ale samotný akt se vztahuje k roku 1505 a 1507. Následuje prázdné folio 101r a 101v, kde nalezneme zápis písaře A z roku 1519.

Folia 102–105 *navazují či doplňují* předcházející folia 82–89. Jsou psány **písařem F** a nalezneme zde opět starší foliaci, tentokrát čísla 144–147. V několika prvních zápisech chybí datace, ale z textu vyplývá, že se jedná o rok 1539. Předposlední zápis na fol. 102v pak již spadá do roku 1540.

Následuje další souvislý blok zápisů psaných **písařem E** na foliích 106–119. Folio 107 neodpovídá formátu knihy, je zde přiřazeno mezi ostatní listy tak, že je odspoda kratší, ale nelze říci, zda je odstřižené, protože text nechybí. Stejně tak folio 118 je kratší o spodní i vrchní část. Zajímavé je, že je na něm, kromě jiných zápisů, *jedna jediná závěť* ze všech těchto zápisů spadajících do let 1520–1521.

Folia 120–131 obsahují zápisy **písaře B** z roku 1505. Následně je mezi folia 131v a 132r vložen *nefoliováný list papíru z roku 1699*, týkající se zahrady při štěpanické faře, která je navracena městu Dvoru a podepsán je zde Phillipus Faig Glar. Tento list nijak nesouvisí se zápisy v knize. Lze se domnívat, že do knihy vůbec nepatří a byl sem vložen až po foliaci. Následuje celý jeden oddíl psaný **písařem C** z let 1518–1520 (fol. 132–152) a z roku 1511 (154–165). Výjimkou je zde folio 152r, kde je zapsáno předávání peněz i z let 1521–25, a tudíž zde nalezneme i ruce písaře E, a folio 164v, které je prázdné. Nicméně zápisy z roku 1511 dále plynule navazují, ale nacházejí se zde již jak ruce **písaře C**, tak ruce **písaře D**, a poté od folia 167v zapisuje již pouze písař D, a to až do folia 193r. Na těchto foliích jsou

zápisy z let 1511–1513. Folio 172v je prázdné a folio 180r vypadá, jako by bylo po delší straně uštířené, protože některé části slov chybí. Folio 182 je krátký list papíru, jehož lícová strana je prázdná a rubovou se doplňuje zápis na fol. 183, týkající se prodeje sladovny.

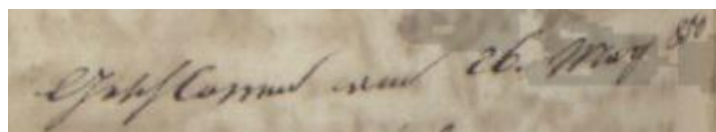
Dále pak se na foliu 193v opět vrací **písař C** a je autorem všech zápisů až do konce knihy, ale opět bez časové posloupnosti. Folia 193–194 jsou zápisy z roku 1513, poté od folia 194v–195 z let 1519–1521. Folia 196–197 jsou z roku 1513, opět jako již mnohokrát, folio 197 není stejného formátu jako kniha, je kratší. Poté pokračují folia v souladu s časovou osou (1513–1516) až do folia 247v. Zde je nutno říci, že *zcela chybí folia 224–228*. Následující folio 248 je opět kratší, tentokrát odspoda, rubová strana je prázdná a hlásí se do roku 1520. Folio 249r však obsahuje zápisy opět z roku 1516. Vzhledem k odlišnému formátu folia 248r je možné, že bylo do knihy vloženo zcela náhodně, a proto nyní narušuje kontinuitu zápisů. Poslední folia 251v–252 patří dále k roku 1517.

Na posledním foliu 252v nalezneme *pečeť a otisky dvou razítek*. Pečeť je kulatá ze španělského pečetního vosku, ale nachází se ve velmi špatném stavu, a proto je její pečetní pole téměř nezřetelné. V levém dolním rohu je náznak modrého razítka, a přes něj je červené razítko Muzea království českého, které bude zřejmě novější. Vedle nich se opět nachází poznámka o uzavření knihy v roce 1850. Následující tabulka přibližuje složení jednotlivých folií knihy a zápisů, na nich se nacházejících.

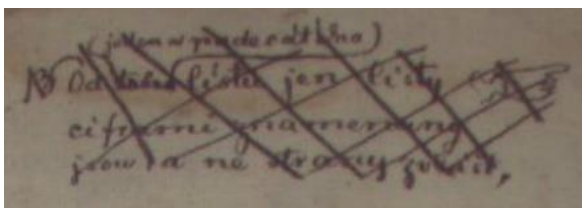
Rok	Písař	Folia	Typ zápisu
1514 - 1519	Písař C (Pavel)	1–22	soudní rozhodnutí, svědectví, rukojemství, závěti, inventář
1505	Písař B (Řehoř)	8v	zavěť
1506 - 1508	Písař C	23–26	zavěti
1506	Písař B	28–29	zavěti
1511 - 1512	Písař D	30–31r	zavěti
1523	Písař E (Jeronym)	31r	smlouva
1500 (zpětně?)	Písař C	31v–32r	zřízení o škole při kostele, soudní rozhodnutí, rukojemství
1505	Písař B	33–33	zavěti
1520 - 1530	Písař E	34–57	zavěti

1519 - 1520	Písař C	58–69	trhy, závěti, dluhy, odevzdání
1506 - 1507	Písař C	70–81	trhy, dluhy, zástavy, rozhodnutí rady, odevzdání
1539	Písař F	82	majetkově právní, splátky
1540	Písař G (Jan)	83	trhy, odevzdání
1539	Písař F	84–86	trhy, odevzdání, splátky, zástava
1540	Písař G	87–89	trhy, splátky
1496 - 1504	Písař A (Jan 2)	90–98	závěti, inventář
1503 (zpětně?)	Písař C	100r	závěti
1524	Písař E	100v	nález
1519	Písař C	101v	odevzdání
1539 - 1540	Písař F	102–105	trhy, splátky, odevzdání, zástava, jiné
1520 - 1521	Písař E	106–119	trhy, splátky, zástava, rukojemství, frajmarky, jiné, závěť (na vloženém listu)
1505	Písař B	120–131	trhy, péče o sirotky, odevzdání, zástava, smlouvy, svědectví, jiné
1518 - 1520	Písař C	132–152	splátky, trhy, závěti, smlouvy, dědictví, odevzdání, poznámka písaře
1511 - 1513	Písař C, Písař D	154–194r	trhy, splátky, závěti, odevzdání, rukojemství, inventář, frajmark, dědictví, zástavy, jiné
1519 - 21	Písař C	194v–195	dluh, poznámka písaře
1513 - 1516	Písař C	196–247	trhy, odevzdání, splátky, dědictví, smlouvy, nájmy, frajmarky, poznámky písaře, paměti písaře, jiné
1520	Písař C	248r	dluh
1516 - 1517	Písař C	249–252	dluhy, smlouvy, smlouvy, odevzdání, nařízení, odkázání, inventář

Tabulka 2. Přehled jednotlivých let, písařů a typů zápisů.

Obr. 1 Poznámka z roku 1850.

Obr. 2 Poznámka z folia 27r.

Trochu světla do nastíněného chaosu ve složení jednotlivých listů knihy může vnést analýza filigránů, kterých se v knize nachází hned několik různých typů. Je však nutné říci, že filigrány nenalezneme na všech foliích knihy. Jedním z často opakujících se motivů je diadém s trojlístky, který pochází z Benátek z konce 15. století.⁸⁸ Tento filigrán nalezneme na příklad na foliu 26, 47, 91, 92, 93, ale také i na foliu 192, 203, 204, 235, 246. Na těchto foliích nalezneme zápisy písaře A, C, D a písaře E. Časové rozpětí je zde tedy velmi široké, pokud se podíváme na působnost jednotlivých písařů. Nicméně pak je otázkou, proč vzhledem k výše uvedeným písařům na nich ani jednou nenalezneme písaře B. Nutno také říci, že ne vždy je zde filigrán celý, na některých foliích je vidět jenom kousek a zbytek je například odstřižený a podobně.

Další filigrán představuje korunované dvojité W. Papír s tímto znakem pochází z papírny ve Wroclawi, konkrétně tento z konce 15. století.⁸⁹ Folia s korunovaným W nalezneme již v knize méně, jsou to folia 24, 28, 121, 122, 124. Všechna jsou popsána písařem B, u žádného jiného písaře jej nenalezneme. Jiný filigrán se znakem vah pochází z oblasti Francie či Itálie, konkrétně Benátek. Pro jeho velkou variabilitu je velmi těžké ho zařadit konkrétněji. Nejvíce se značka, kterou nalezneme na příklad na foliích 166, 210, 212 a 216, podobá filigrán z konce 15. století, který nalezneme v Briquetovi.⁹⁰

Filigrán znázorňující kruh, který překonává hvězdnou čáru, nalezneme na příklad na foliích 95, 114, 115, 119, 134 a 135. Svým původem se hlásí opět do prostředí Itálie na přelom 15. a 16. století.⁹¹ Následující dva filigrány jsou velmi špatně viditelné. První z nich nalezneme na příklad na foliu 76 a 73, připomíná kotvu či obrácený štít, ze kterého vychází dlouhé břevno obtočené stuhou, na jehož konci se nachází kříž. Druhý je zřejmě dvouhlavý orel s roztaženými křídly, který má nad hlavami položenou korunu. Nicméně těchto znaků

⁸⁸ C. M. BRIQUET, *Les filigranes: Dictionnaire Historique des marques du papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*, New York 1966, s. 295–296.

⁸⁹ C. M. BRIQUET, *Les filigranes: Dictionnaire Historique des marques du papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*, New York 1966, s. 485–486.

⁹⁰ C. M. BRIQUET, *Les filigranes: Dictionnaire Historique des marques du papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*, New York 1966, s. 178/189.

⁹¹ *Tamtéž*, s. 209.

s orlem a korunou je příliš mnoho a k určení původů by bylo nutné rozpoznat jednotlivé detaily, což zde není možné (fol. 179 a 183). Lze jenom říci, že symbol orla s korunou nebyl nikde používán žádnou papírnou do počátku 15. století.⁹²

Další filigrán se nachází pouze na foliích popsanych písařem F a písařem G. Jedná se o soudečkový štít s kosmým břevnem a korunou, která je na něm položena. Ani tento filigrán se nepodařilo dohledat, ale to, že ho nalezneme pouze na foliích, kde je zachována starší foliace, je pravděpodobné, že byla tato folia do knihy vložena a zřejmě do ní vůbec nepatří. S ohledem na ostatní filigrány, které nalezneme u více písařů, je to velmi pravděpodobné.

Poslední dva vodoznaky jsou velmi zajímavé tím, kde je nalezneme. První z nich se nachází na foliu 27, kde nalezneme poznámku o číslování stránek. Zřejmě je to štít s městskými věžemi a bránou, pod kterou se nachází drak a nad ní letící pták. Tento filigrán se podařilo ztotožnit s trutnovskou papírnou, ale jeho časové zařazení je téměř nemožné.⁹³ K druhému filigránu nelze cokoli říct, kvůli tomu, že je velmi nečitelný a špatně rozpoznatelný. Nachází se na nefoliovaném listu papíru, ale tento list nijak se zápisy nesouvisí a do ní pouze vložen. Pravděpodobně je zde opět vyobrazen štít, na kterém by se mohla nacházet dvě překřížená kladiva.

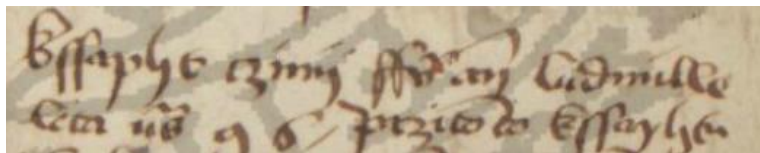
Závěrem je možné konstatovat, že převážně je užit papír z přelomu 15. a 16. století, ačkoliv se některé motivy nepodařilo rozklíčovat. Kromě výše zmíněných dvou listů, které časově nespádají do působnosti knihy, se zcela vymykají folia popsaná písařem B, F a G, na kterých nalezneme dva odlišné typy filigránů, které se nenachází na foliích popsanych jinými písaři. Vzhledem ke staré foliaci a samostatnému typu filigránů se lze domnívat, že skutečně *folia 82r – 89v a 102r – 105v nepatří do této knihy*, ale byla původně součástí knihy zcela jiné, která jako celek není dochována a nejsou o ní ani žádné zprávy. Otázkou pak zůstávají folia s korunovaným W, proč je nenalezneme i u jiných písařů než u písaře B? Vzhledem k přeházeným zápisům a mezerám ve vedení knihy je velmi pravděpodobné, že *původně měla kniha více folií, která se do dnešní doby nedochovala*. Další možností je, že i tato folia patřila původně k jiné knize. Pokud se však podíváme na folio 8, kde zápis písaře B následuje po písaři C, je to velmi nepravděpodobné.

⁹² *Tamtéž*, s. 30–31.

⁹³ František ZUMAN, *České filigrány XI. století*, in: Památky archeologické XXXIII., 1922, s. 283.

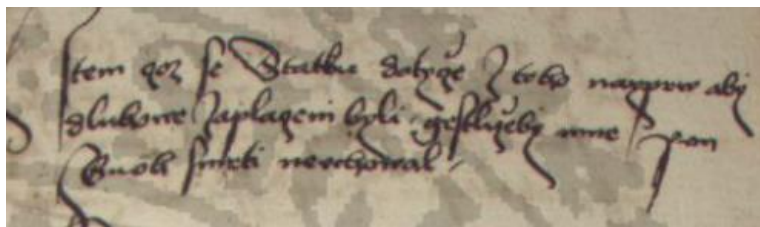
3.1.2 Písaři

V knize se nachází celkem sedm písařských rukou. **Písař A**, **písař Jan** zapsal, jak již bylo řečeno výše, nejstarší zápisy z let 1496–1504. Jedná se o celkem úhledně psanou bastardu, jejíž jednotlivé litery jsou relativně velké, ale téměř všechny stejně vysoké.

Obr. 3 Písmo písaře A (1496).

Písaře B – **písaře Řehoře** nalezneme v zápisech z roku 1505–1506. Jeho písmo je velmi úhledná polokurziva až s kurzivními prvky. Majuskulní písmeno P má vždy prohnuté břicho. Dalším charakteristickou literou je minuskulní u, které kvůli své zdobnosti sahá k horní i spodní dotážnici.

Obr. 4 Písmo písaře B (1506).

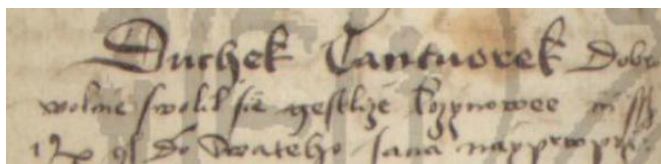
Písař C, kterého jsme identifikovali jako **písaře Pavla** a jehož písmo se vyskytuje nejčastěji oproti jiným písařům, se objevuje v této městské knize v letech 1506–1521 s výjimkou dvou již zmíněných zápisů z let 1500 a 1503, což zřejmě není reálný čas zápisu a do knihy byly tyto vklady zapsány později. Kniha nám umožňuje nahlédnout do soukromého života tohoto písaře. Na fol. 223r se nachází tržový zápis o prodeji Vočkovské role písařem Pavlem Jiříkovi Sklenářovi za 24 kop míšeňských.⁹⁴ Velmi zajímavý zápis o rodině výše uvedeného písaře nalezneme na foliích 235r – 236v, ve kterém Pavel oznamuje, že měl mnohé spory se svými sestrami i s matkou, než se ujal svého domku. Dle něj by mělo být známo to, že jeho sestra Marta se svým prvním mužem velmi utrácela a že jí otec koupil zahradu a dal 4 kopy věnem, ale že vše nerozvážně se svým mužem utratili. Dále uvádí, že jeho druhá sestra Markleta si věno již také vybrala a oba své manžely si vzala bez vůle jejich matky, ačkoliv nelze o nich zle hovořit, a proto vzhledem k těmto okolnostem nechává na pánech, aby rozhodli, jestli si smí domek po matce nechat, jak si ona přála. Nicméně hned pod tímto zápisem je zapsáno, že zápis byl zrušen, protože byl domek pobořen.⁹⁵

⁹⁴ SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, fond Archiv AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 223r.

⁹⁵ Tamtéž, fol. 235–236.

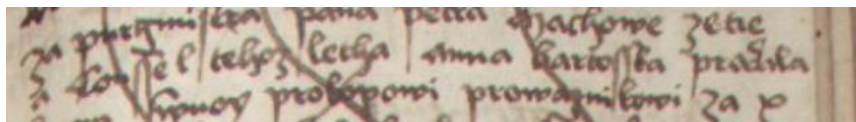
K roku 1518 máme doloženo, že koupil od Matěje Mračka dům za 112 kop míšeňských s tím, že ihned zavdal 14 kop a dále se zavázal po 14 kopách splácet počínaje rokem 1519.⁹⁶ Z téhož roku pochází i zápis, který informuje o tom, že si Pavel půjčil 7 kop míšeňských od Josefa Krejčího, které se mu zavázal zaplatit do dvou let.⁹⁷ Můžeme se jen domnívat, zda je potřeboval na příklad na splacení závdavku. Nicméně již z roku 1520 nalzáme zápis, který informuje o tom, že písař Pavel složil 9 nikoliv 14 kop za dům, ve kterém žije, Valáškově a Matějovi, kteří se vzdali dalších práv k tomuto domu, protože se za Pavla zaručili někteří měšťané.⁹⁸ Za zmínku také nepochybně stojí jedna z Pavlových datací – „Actum feria ii post festum sancti Johannis Hus Anno domini 1516“ – žádný z jiných písařů pomocí svátku Jana Husa nedatoval.⁹⁹

Písmem písaře Pavla je česká novogotická polokurziva. Někdy je jeho písmo velmi zběžné, jindy zase naopak působí klidnějším dojmem. Charakteristické je na příklad psaní majuskulního D s velkým bříškem, majuskulního T se dvěma téměř stejnými břevny a litery J, jehož dřík je prohnutý a tvoří ostrou špičku.

Obr. 5 Písmo písaře C (1520).

Písař D se vyskytuje v zápisech z let 1511–1513. Písař D zůstává neznámý, ale je zajímavé, že mnoho zápisů je provedených v ich formě. Ve většině z nich se objevuje jméno *rychtáře Matěje Semilova*, což by mohlo vést k tomu, že je i autorem těchto zápisů.¹⁰⁰ Nicméně na fol. 190r, které jsou psány taktéž v ich formě, se objevuje jméno *rychtáře Martina Sedláčka*, ačkoliv se písmo nemění. Z těchto zmínek nelze nic vyvozovat, a proto písař D, stejně jako písař F, zůstává v anonymitě. Jeho písmem je úhledná bastarda, jejíž všechny tahy jsou relativně silné. Zajímavé je psaní písmen C a G, protože jejich obloučky stahuje do špičky.

Obr. 6 Písmo písaře D (1512).

⁹⁶ SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, fond Archiv AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 134v.

⁹⁷ *Tamtéž*, fol. 203r.

⁹⁸ *Tamtéž*, fol. 63r.

⁹⁹ *Tamtéž*, fol. 245r.

¹⁰⁰ *Tamtéž*, fol. 168v.

frajmarky a zástavy. Velký podíl pak zabírají také trhové zápisy a kšafty, ale nalezneme zde i různé radní zápisy (jmenování rady, skládání účtů, soudní rozhodnutí apod.), dále také například soupisy majetku, přátelské smlouvy, rukojemství či svědectví, a co je důležité, i poznámky písaře.

Jak bylo objasněno v předchozí kapitole, zápisy nejdou po sobě v časové posloupnosti. Lze vysledovat, že některé zápisy mají své pokračování na začátku knihy a naopak. Jako příklad se dají uvést zápisy o *Pavlovi z Lipnice a následně o jeho sirotcích*. Z roku 1511 pocházejí dva trhové zápisy, v nichž v jednom Pavel vystupuje jako kupující – folia 165v/165r – v druhém jako prodávající, folio 165r. K roku 1512 je doložena smlouva o roli, kterou se Pavel zavazuje splácet *Pavlu Vodičkovi* dvakrát po 4 kopách a poté po 3 kopách ročně, počínaje rokem 1514. Na fol. 250r je ale už zápis z roku 1516 o vyrovnání po dědictví o Pavlu Lipnickém mezi sirotky a matkou, a to tak, že matce náleží 40 kop a 10 grošů míšeňských a každému dalšímu 17 kop a 20 grošů. Zřejmě tedy mezi lety 1512 – 1516 Pavel z Lipnice zemřel. Chronologicky následuje zápis z roku 1518 na foliu 139v, kde již vystupují jako hlavní aktéři sirotci Pavla z Lipnice a splácí 8 kopami svůj grunt. Další zápisy o splátkách nalezneme na foliu 63r z roku 1519, 146v z roku 1520, 117 r z roku 1521. Z roku 1520 je v knize zapsaná změna či upřesnění smlouvy o dědictví mezi sirotky (Ondřej, Mikuláš, Tomáš, Václav, Markleta) a matkou, která ukládá Ondřejovi jakožto hospodáři Václava a Mikuláše vyplatit 23 kopami a u sebe nadále mít matku a zbylé dva sourozence s tím, že kdyby chtěli odejít, musí je vyplatit také. Toto nalezneme na foliu 144. Po tomto roce již o nich zápis nenalezneme. Zcela absentuje splácení po roce 1520, přestože z uvedeného zápisu nevyplývá, že by jej splatili.

S ohledem na rozbor filigránů a diplomaticko–paleografickou analýzu (s. 14–20), kde se ukázalo, že některá léta v knize zcela chybí, a k tomu, že desky knihy nejsou původní, je zřejmé, že se jedná o torzo knihy, která byla zřejmě zničena při nějaké katastrofě, které město muselo čelit, například při požáru z roku 1572, a co z ní zbylo, bylo dáno dohromady bez ohledu na časový sled v době, kterou je pro nás dnes již velmi těžké určit. Nelze vyloučit ani možnost, že se jedná na příklad o dvě městské knihy zřejmě stejného charakteru, které byly složeny k sobě.¹⁰² Nelze se domnívat, že se v letech, které v knize chybí, zkrátka neprodávaly nemovitosti či neuzavíraly žádné smlouvy. Pro léta 1530–1540 nenalezneme už žádné zápisy, kromě folií s písaři F a G, která, jak už bylo avizováno, do knihy zřejmě vůbec nepatří.

¹⁰² Tomu by napovídala zápis z roku 1515 na foliu 222v: „*Páni kostelníci a páni mlejníti skrze prodlévání obnovením úřadu konšelského učinili jsou počet, jakož o tom položeno jest blízko od počátku těchto registr.*“ Nicméně si tato myšlenka odporuje s výše zmíněnou teorií týkající se folia 8v.

Je nutné si uvědomit také to, že původně byl pravděpodobně v zápisech určitý systém. Vzhledem k torzovitosti knihy dnes nelze přesně rekonstruovat, jakým způsobem byla kniha vedena. Je možné se domnívat, že **písař A** a zřejmě i **písař B**, ač je jeho zápisů dochováno poskrovnu (nutné připomenout, že se jedná o samé závěti), zřejmě striktně odděloval *kšaftovní agendu*. Hypoteticky si můžeme představit, že nejprve na příklad měl od začátku vedenou smíšenou agendu a od určité části si vedl problematiku kšaftovní, tím pak lze vysvětlit to, proč se na foliu 8v nachází jedna závěť psaná jeho rukou, ale na 8r soudní zápis zřejmě z roku 1519 psaný písařem C. Je možné, že pokračoval v zápisech a zde se již setkal s písmem svého předchůdce.

Co se týče pak vedení knihy za doby **písaře C**, zdá se situace znatelně komplikovanější, ale i přesto lze konstatovat, že jakési největší pomíchání charakteru zápisů, lze vysledovat až ke konci jeho působení v kanceláři a také několik zápisů testamentárního charakteru nalezneme k roku 1511, před jeho dočasným zmizením v zápisech knihy, kdy byl vystřídán **písařem D**, u něhož *nenalezneme žádnou kšaftovní agendu až na folia 30r – 31r*, tudíž i on testamenty vyčleňoval zvlášť. **Písař E** zřejmě pokračoval v práci svých předchůdců a taktéž odděloval kšaftovní agendu od ostatní. Výjimku pak tvoří folio 100v, které nezapadá svým obsahem ani datací mezi okolní zápisy.

Všechny zápisy mají ustálenou formu a ukazují na jistou tradici vedení knih ve městě, což je ovšem také doloženo i existencí nejstarší Pergamenové knihy z roku 1417. Záleží na typu zápisu, ale většinou se jednání dějí před purkmistrem a dvěma konšely či se dějí „*in pleno consilio*“. Vzhledem k různorodosti zápisů a různým škrtkům, které se v knize nacházejí, a také k nadpisům, u kterých chybí zápis, je nasnadě se ptát, zda se skutečně jedná o pamětní knihu. Pokud budeme předpokládat, že se jedná o torzo jedné knihy, zřejmě se jedná o tzv. běžný radní manuál, vedený na podporu činnosti městské rady. Ve prospěch tohoto tvrzení zajisté svědčí i na konci některých zápisů připojované *actum in pleno consilio* či *presente supranotato magistrorum et consule* nebo *stalo se v plné radě*. Přítomnost či nepřítomnost jednotlivých konšelů a počet svědků poukazuje na to, že ne ke všem právním pořízením měšťanů bylo třeba celé městské rady. Některé méně důležité záležitosti mohly být projednány pouze před purkmistrem a dvěma konšely, kteří byli svědky onoho pořízení. Samotný zápis pak do knihy mohl písař učinit při zasedání rady nebo také ve svém domě, kam za ním měšťané přišli¹⁰³, jak dosvědčují zápisy písaře E.¹⁰⁴ Z tohoto manuálu pak byly zřejmě

¹⁰³ Srovnání: V. VOJTÍŠEK, *O nejstarších knihách města Kolína nad Labem*, in: Výbor rozprav a studií, ed. Z. FIALA, Praha 1953, s. 86–115.

¹⁰⁴ SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 108r.

jednotlivé záležitosti přepisovány do jiných register či knih, jak na to upozorňují zmínky u jednotlivých zápisů (viz níže). Je tedy otázkou, jaká registra či knihy byly v této době ještě vedeny?

K roku 1417 máme dochovanou již zmiňovanou tzv. Pergamenovou knihu, které se tato práce také věnuje. Dále víme, že existovala kniha kšaftů z let 1506–1520, která je dnes ztracená.¹⁰⁵ V knize jsou také zmiňována trhová registra k roku 1514 na foliu 10, kde se nachází závěť *Kateřiny Byšické*: „*Nejprve na to[m] domě, v kterémž jest Hrušková podle Vaňka sladovníka, jakož má dluh, kteréhož jest sum[m]a v registrech trhových položena a placení též v zápisech těch zapsáno j[es]t, i také na roli, kterouž drží Markleta, nebožtíka Kuby Velhradského manželka, cožkoliv dluhu jest a zůstane po její smrti, jakož po registrech trhových rozumně všecko se vyhledá...*“.¹⁰⁶

Zápis na foliu 124r z roku 1515 o složení závdavku 4 kop míšeňských Matějem Kožišnikem za zahradu nebožky *Mandy Polákové* a následná poznámka písaře Řehoře podává informaci o dalších registrech: „*Nota Zápis o ty 4¹⁰⁷ kopy výšpsané in Registro minori ...*“.¹⁰⁸ Z názvu register nelze usuzovat, o jaký typ městské knihy se jednalo. Mohlo by se jednat o registra trhová, která jsou zmíněna výše, nelze toto ale říci s jistotou.

Odkazy na další registra/knihy je již konkrétně nejmenují, ale z charakteru zápisu lze vyvodit, o jaká registra se jedná. Zápis o splácení Pilařovského statku a co komu z něj náleží z roku 1513, vypovídá o registrech, ve kterých se nachází písmo Prostředkovo: „*...A co kterému zůstává jeho spravedlnosti, to se najíti má zapsáno v registrech, kdež písmo páně Prostředkovo¹⁰⁹ jest...*“.¹¹⁰ Zřejmě se jedná opět o trhová registra. Stejně tak na fol. 220r nalezneme: „*...odezdání také Matýsa nadepsané[ho] Jiříkovi zapsáno jest v registrech písma nebožtíka Jana Šonovce.*“ Jan Šonovec, jak bude prokázáno analýzou Pergamenové knihy, byl písař, který působil v městské kanceláři v druhé polovině 15. století.

Zápis na foliu 213r hovoří o registrech památných, což by mohlo odkazovat na již zmíněnou Pergamenovou knihu. Citace: „*Paměť o vydání to[ho] co přijme se, aneb přijalo zvláště o třech kopách v registru, v kterémž památné některé věci zapisují se, toho již hledej*

¹⁰⁵ M. VOLF, *Popis městských archivů*, s. 66.

¹⁰⁶ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 10.

¹⁰⁷ Odtud dál budou římské číslovky přepisovány na arabské.

¹⁰⁸ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 124r.

¹⁰⁹ Rodinu Prostředků žijící ve Dvoře Králové dokládají obě zkoumané knihy. Jednalo se o významné erbovní měšťany, jejichž příslušníci zasedali v městské radě. Konkrétně by se zde mohlo jednat buď o Tómu Prostředka, žijícího v 15. století, který zemřel někdy před rokem 1489 (SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. 1, fol. 35r), či o jeho potomka Simeona Prostředka, který v této době byl jedním z konšelů (SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 203v).

¹¹⁰ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 204.

v registrech mezi jinými zápisy anno 1515.¹¹¹ Z tohoto zápisu je patrné, že se jedná o vlastní poznámku písaře, která mu má pomáhat ve vyhledání souvisejících zápisů. Podobný zápis se nalezneme na foliu 143v: „*O zápisích Maškova Pavla hledej v registrech, v kterýchž písmo Řehoře, pana Prostředka y také mě Pavla písařův zní a to právě při konci týchž zápisů položených j[es]t.*“¹¹² Zápisy Pavla Maška se nacházejí na fol. 194 a hovoří o jeho dlužích. Nevíme, které zápisy písař myslel. Tyto zápisy by podpořily hypotézu o tom, že se nejedná pouze o jednu knihu. Podobně na počátku knihy je zapsáno: „*Pomůcka hospodářská počítí se má od Byšické.*“¹¹³ Jakou pomůcku měl písař na mysli, zde již ale zapsáno není.

Pokud nahlédneme do druhé pro tuto dobu dochované knihy, tzv. Pergamenové, nalezneme zde několik málo zápisů, které se nachází, jak v rozebírané knize Papírové, tak právě Pergamenové. Uveďme jako příklad vyřízení pozůstalosti po Mikuláši Hrabišovi. Zatímco v Papírové knize nalezneme nejprve pozůstalostní inventář, který si mezi sebe měli rozdělit jakýsi Jeroným, Hanzl a Hrabišova dcera.¹¹⁴ Ihned v dalším zápisu se dozvídáme, že 7. července roku 1511 Jeroným a Hanzl Šnejdýř pocházející z Prahy předstoupili před purkmistra a konšely a předložili od pánů Starého i Nového Města list potvrzený jejich pečeti, že s nimi Mikuláš Hrabíše učinil dohodu o svého syna a na základě ní jim odkázal celý svůj majetek, kromě 16 kop míšeňských, které náleží Šimkovi, a že na základě toho mají plné právo Hrabišovský dům prodat.¹¹⁵ Poslední zápis, který se jich týká, je trhový a informuje o tom, že následující den na svatého Kiliána dům prodali Zuzaně Petříkové za 60 kop míšeňských. Ta jim ihned zavdala 12 kop a dále se zavázala po 10 kopách splácet. Po příslibu ručitelů jí dům ihned odevzdali, a bylo zapsáno, že tento i předešlý zápis má být časem vložen v městské knihy.¹¹⁶ Oproti tomu v Pergamenové knize nalezneme pouze *jeden zápis*, který shrnuje předešlé tři a jeho hlavní náplní je, že byl Hrabišovský dům prodán Zuzaně Petříkové a byl do knihy vložen o tři roky později 8. května 1514.¹¹⁷

Jiným příkladem je závěť Marty Křížové, která uzavřela závěť na svatého Vitališe roku 1518, tj. 28. dubna¹¹⁸, a hned následující pondělí 3. května ji nechala zapsat v Pergamenovou knihu.¹¹⁹ Nicméně je zvláštní, že v Papírové knize je zápis mřežován a pod

¹¹¹ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 213r.

¹¹² *Tamtéž*, fol. 143v.

¹¹³ *Tamtéž*, fol. 3r. Kateřina Byšická byla měšťanka Dvora Králové.

¹¹⁴ *Tamtéž*, fol. 162v.

¹¹⁵ *Tamtéž*, fol. 162v–163r.

¹¹⁶ *Tamtéž*, fol. 163r.

¹¹⁷ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 42r.

¹¹⁸ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 137r.

¹¹⁹ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 43v.

ním stojí v poznámce psáno, že svou závěť změnila. Skutečně v téže knize se nachází ještě jedna její závěť z roku 1523¹²⁰, která již však není v Pergamenové knize zapsána.

3.2.1 Trhové zápisy

Všechny trhové zápisy, které se v knize nacházejí, mají stejnou nebo velmi podobnou strukturu.¹²¹ Většinou zápis začíná nadpisem, kde jsou uvedena jména aktérů, a že se jedná o trhový zápis. Dále následuje zápis, za jakého purkmistra se trh stal nebo se zde nachází promulgace – „*purkmistr xy a konšelé xy známo činími zápisem tímto, že...*“. Dále pak přichází na řadu dispoziční část, kdo komu co prodal a za kolik, kolik má složit závdavek a jakým způsobem má splácet. Někdy s prodejem docházelo i rovnou k zaplacení, v tomto případě pak chybí část o splácení a hovoří se o tzv. penězích hotových. Pokud se při koupi dělo i předání práv k danému majetku, objevuje se zde formule „*...přítom ihned odevzdal jest ten grunt/louku/roli podle práva města tohoto od sebe i od svých budoucích...*“ Mnohdy se v zápisech objevují ručitelé, většinou ve formuli – „*Rukojmové za to ...*“ nebo „*společnou i nerozdílnou rukou slibují*“ či „*...za sumu pozůstalou tito slíbili...*“.

Většina částek v zápisech je v kopách či groších míšeňských, české se zde vyskytují již méně. Někdy docházelo k tomu, že závdavek měl být teprve složen, nebo se skládal ve formě splátek. Splátky se většinou děly na sv. Havla, na sv. Jiří a na sv. Ludmilu, kdy se konal ve Dvoře podzimní jarmark. Nicméně nebylo to pravidlem, nalezneme i jiné termíny – svátek Všech svatých, o sv. Jakubu, na sv. Jana Křtitele, na Nové léto, Nanebevzetí Matky Boží, na Vánoce, na Velikonoční hody, v první postní pondělí atd. Zajímavé je, že některé zápisy uvádí hradecký jarmark v pústu jakožto den, kdy se měla složit splátka.¹²²

Samotná datace téměř výhradně stojí na konci celého zápisu a je ve formě „*Actum feria/sabbato...*“. Kromě zápisu na foliu 152r nenásledují za trhovým zápisem jednotlivé splátky. Někdy bývá třeba připsáno v poznámce, že již bylo vše splaceno, ale není to pravidlo, spíše výjimka.

Ukázka trhového zápisu:

„*Jan Jonáš*

¹²⁰ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 43r.

¹²¹ K tématu: S. POLÁK, *Trhové knihy českých poddanských měst v I. polovině 16. století*, SAP 18/2, 1968, s. 412–451. S. POLÁK, *Trhová kniha města Příbramě z let 1512–1553*, SAP 19/2, 1969, s. 518–540. Jan ČERNÝ, *Knihy trhových smluv města Nového Strašecí z let 1610–1669*, in: Rakovnický historický sborník 4, Rakovník 2003, s. 39–102.

¹²² SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 169r.

Michal sladovník Trh o dům

Purkmistr pan Jan od Dolejší brány, konšelé Václav Sochor, Jiřík Markus, Simeon Prostředek etc. známe zápisem tímto, že pan Jan Jonáš prodal dům svůj Michalovi sladovníkovi za 200 kop na míšeňsko, zavdati má Michal o Masopustě nejprv příštím, totiž jmenovitě na konec Masopustu ten pondělí před svatém Václava přenesení¹²³ tohoto léta 1511 24 kop a na Vánoce nejprv příští téhož roku dáti má 20 kop, potom každý rok vždycky na Vánoce po 20 kopách platit má do vyplnění sumy nadepsané et in fine quid redet, přitom ihned Michal uručil panu Jonášovi všecku sumu, tito zejména slíbili, Vavřinec Čičba, Pavel Trubač a Václav Čabek, takovým způsobem slíbili, neuchoval-li by kterého Bůh smrti, aby jiného na to místo tak hodné[ho] a movitého k sobě přistavili od smrti toho v čtyřech nedělích pořád zběhlých. Actum feria 2 p[ost] festu[m] s[an]cti Valentini an[n]o D[omi]ni 1511.¹²⁴ A co se to[ho] kousku za sladovní dotýče až k potoku, jakž sladovně šíři, toho Jiřík, bratr pana Jonáše, užívati má bez překážky budoucně však též bez škody a překážky Michalovi aneb tomu, kdož toho domu držitel bude.¹²⁵

3.2.2 Závěti¹²⁶

Zápis většinou začíná stejně jako u trhů nadpisem, který se liší písarš od písáře (pouze písari A, B, C, D, E). Někdy je nadepsáno jméno, jindy i s ním, že činí kšaft či pouze jméno a kšaft. Dále následují svědkové, vždy zde nalezneme purkmistra nebo konšela, který je purkmistrem pověřen jej zastoupit, a konšely – jednoho či dva, po případě i písáře. Většinou je poté uvedena formule o duševním zdraví, například „...zdravého rozumu užívaje...“ nebo „...s dobrou pamětí, s povolným rozmyslem...“ či jiná tomu podobná varianta. Pokud se člověk nacházel takřka na smrtelné posteli, je to zde také uvedeno.

Potom se osoba uzavírající závěť přiznává ke svým dluhům, pokud nějaké má, a dlužníkům, kteří bývají někdy shrnuti slovy, že o nich vědí přátelé či manželka se synem a podobně. Samotné odkázání je pak většinou uvozeno slovy: „... vše, co má málo neb mnoho, poroučí...“ či nějakou tomu podobnou obměnou. Pokud závěť uzavíral muž, velmi často

¹²³ 3. 3. 1511.

¹²⁴ 17. 2. 1511.

¹²⁵ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 156v.

¹²⁶ K tématu zejména: Michaela HRUBÁ, “Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle.“ Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době, Ústí nad Labem 2002, 339. Jana STEJSKALOVÁ, *Kšaft jako pramen pro studium kulturní úrovně měšťanské domácnosti*, in: *Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době*, České Budějovice 1992, 74–80. Tomáš MALÝ, “Mentalita“, *zbožnost a smrt chrudimského měšťana v raném novověku. (Chrudimské kšafy ze 16.–18. století)*, Chrudimský vlastivědný sborník 7, 2003, 19–70.

stanovil poručníky, kteří měli ochraňovat jeho ženu a děti.¹²⁷ Když se rozhodl ať muž či žena, některé ze svých dětí v závěti opomenout, je vždy pečlivě rozvedeno, z jakých důvodů se tak děje. Většinou je to z důvodů neposlušnosti a vedení neřádného života. Nalezneme zde i více závětí od jednoho člověka a pouze podle datace jsme schopni říct, která závěť je starší. Někdy jsou neplatné závěti mřežovány, či je u nich připsáno, že pozbyly své platnosti. Většina měšťanů nezapomínala ve své poslední vůli ani na církev, odkazovali na vosk, víno, plátno či pokrývku kostela, na lázeň pro chudé či jednoduše ke kostelu nebo k jednotlivým oltářům – oltář Božího Těla, oltář řeznický. Na závěr stojí datace, pokud není uvedena hned pod nadpisem.

Ukázka kšaftu:

„Dóra Střelečková

učinila kšaft podle práva města tohoto před purkmistrem pane[m] Jiříkem Markusem, panem Simeonem Prostředkem, konšelem, a Pavlem písařem.

Nejprve oznámila, co se dotýče louky, kterouž jest nebožtík Pilař jí společně s Matoušem poručil a dal, díl svůj všecken té louky poručila a mocně dala dceři své Martě, a kterouž jest louku koupila u Zuzany, dcery Sedláčkové, též tu louku poroučí nadepsané Martě, dceři své.

Item co se louky polovice dotýče té, kterouž jest s Matoušem, zetěm svým, koupila od Vočky, také té louky polovici poroučí již jmenované dceři své.

Item loučku Tůmovskou, kterouž od nebožtíka Trčky koupila, tu k záduší dává a poroučí, aby kostelníci nynější i budoucí za to, což s té louky trávy prodají, vína k službě Boží aneb vosku koupili.

Item všecko, což má málo nebo mnoho, poroučí mocně často psané Martě, dceři své, aby ona s tím jako s svým vlastním, což by se jí zdálo a líbilo, učiniti mohla. Však sobě moc pozůstavuje, pozdravil-li by jí Pan Bůh, aby to změnila a s tím¹²⁸ mohla učiniti, což by se jí zdálo a líbilo bez překážky všelikteraké každé[ho] člověka.

Item tohoto žádala, jestliže by jí Pan Bůh smrti neuchoval, aby tento kšaft v knihy městské vložen byl a vepsán. Actum feria 2 p[ost] Dorothee V[i]rginis anno D[omi]ni 1508.“¹²⁹

¹²⁷ K tématu: Tereza SIGLOVÁ, *Siroťci a vdovy v městečku Dašicích 1563 – 1618*, Východočeský sborník historický 11, 2002, s. 3–40. Lenka ŠPOROVÁ, *Všední život města Mostu ve světle sirotčí knihy ze 17. století*, in: *Města severozápadních Čech v raném novověku*, 2000, s. 55–75. Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Různé formy správy sirotčího majetku v královských městech v období raného novověku*, *Historica Olomusensia* 38, 2010, s. 21–30.

¹²⁸ ~~s svým vlastním.~~

¹²⁹ SOA Zámrs, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 26v; 7. 2. 1508.

3.2.3 Smlouvy

Smlouvy, které měšťani uzavřeli, a byly zapsány do knihy, se týkaly buď urovnání nějakého sporu, který spolu měli s tím, že ne vždy byl uveden konkrétní důvod jejich rozepře, který mnohdy vedl ke zraněním, nebo rozdělení dědictví mezi pozůstalé a poslední jsou smlouvy o dlužích a jejich splácení. Zcela z tohoto spektra vybočují dvě smlouvy, ve kterých figuruje šlechta jako účastník, nikoliv jako svědek či smírčí postava. První z nich je již zmíněná smlouva z roku 1523 mezi purkmistrem a pány Dvora a urozeným vladykou *Adamem Zylvarem z Pilníkova a na Břečštejně*, týkající placení cla a nakupování obilí ve městě, zde jako smírčí strana vystupují vladyka *Jiřík z Gerstorfu a na Zuči a Havel z Železna a na Třemešné*.¹³⁰

Druhá smlouva byla uzavřena mezi *Kateřinou Litobořskou ze Žampachu* a jejími syny Janem a Arnoštem o tom, že svou matku finančně zabezpečí, ale jen tehdy, pokud si ona ve Dvoře koupí dům a město nebude bez jejich svolení opouštět. Zde jako svědci vystupují vladykové *Šimek z Hořic, Hereš ze Železna na Třemešné, Václav z Čelsic na Stanovicích, Vít z Kocléřova a Kuneš z Habru*.¹³¹

Ukázka smlouvy:

*„Matouše Ječmenka s manželkou je[ho] zápis,
purkmistr Jakub od Dolejní brány, konšelé Simeon Prostředek, Jiřík Mark[us], Martin Bakalář¹³² a všechna rada známo činí zápisem tímto, že Matouš Ječmenek jsouc v ruznici a v rozdvojení s manželkou svou a v velikém nepřátelství s švagry svými jistotně z seznané příčiny, kterak by příkře s sestrou jich a s manželkou svou ukrutně i neobyčejně trestkjić po malém aneb žádném provinění nakládal, kdež pak ona konečný úmysl ten měla, aby jeho všemi obyčejí prázdna byla a bratři její to též měnili jsou. Tu nadepsaný Matouš poniženými slovy poddával se, že obyčejův a zvyklostí svých nechvalitebných zůstane, oni pak nechtěli jsou je[mu] to[ho] věřiti pravíc, že prve toho slibu nezdržal j[es]t, ale Matouš Ječmenek znaje se poněkud vinného býti, poddal se jest dobrovolně v to, jestliže jakou příkrostí a trestkáním bez zřetelne[ho] provinění na svou manželku sáhne a dopustí toho, aby¹³³ nám úřadu 10 kop*

¹³⁰ SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 31r.

¹³¹ *Tamtěž*, fol. 125r – 125v.

¹³² *Baccalář*.

¹³³ *pánům*.

*propadl, a to neodpustitedlně, a manželce¹³⁴ polovici všeho statku bez odporu vydati svolil se j[es]t. Actum feria 2 Visitat[io] Marie Anno D[omi]ni 1520.*¹³⁵

3.2.4 Obnovování rady a jiné zápisy

Do knihy byly kromě jiných již zmíněných zápisů vloženy i jiné týkající se obnovování rady či právní nařízení. Za zápisy o sázení rady většinou následuje skládání účtů staré rady nové radě a přijímání účtů od mlýnských a kostelních úředníků. Nejstarší zápis o jmenování nové rady pochází z roku 1505 a tehdy obnovil radu dne 3. května *rytíř Mikuláš Lounský z Černožic, hofrychtěř Království českého*.¹³⁶ Na rozdíl od jiných zápisů zde nenásleduje skládání účtů. Chronologicky následuje obnovování rady tímž úředníkem z roku 1506 a předávání účtů mezi městskými úředníky s formulí o zbavení příští zodpovědnosti za tyto účty, která je shodná s malými obměnami pro všechny zápisy následující: „ ... a je propouštíme ze vše[ho] sami od sebe i ode vsí obce i od budoucích našich je quitujeme tímto zápisem jakožto dobré a jiné úředníky před každým člověke[m] prázdny činíme a na ne se z toho nikdy navracovatích a jich z toho viniti nemáme i ni po nás kdy žádný jiný.”¹³⁷

U dalšího skládání účtů, tentokrát pouze radních, z roku 1512 chybí zápis o jmenování rady a přijetí kostelních účtů.¹³⁸ K roku 1513 nalezneme na foliu 200 předávání radních, mlýnských i kostelních účtů, ale opět chybí zápis o jmenování rady. Chronologicky následující záznam z 2. listopadu 1514 již však informuje o obnovení konšelského úřadu *Burianem Trčkou z Lípy, podkomořím Království českého*.¹³⁹ Následné skládání účtů z folia 222v je až z roku 1515, přičemž co se týče účtů kostelních a mlýnských, oznamuje, že kvůli prodlení obnovení konšelského úřadu byly tyto účty složeny již dříve.

O rok později obnovil radu *podkomoří Albrecht Rendl z Oušavy* a poté byly složeny i účty.¹⁴⁰ Jiný zápis o předávání účtů pouze radních nalezneme až na foliu 68r a je z roku 1519. Dne 25. července 1520 jmenoval novou radu opět *Burian Trčka z Lípy*.¹⁴¹ Z roku 1521 je zapsáno hned několik zápisů o přijímání účtů – z kostelních důchodů, od úředníka nad obecní solí a od mlýnských úředníků.¹⁴² Poslední zápis tohoto charakteru je z 26. ledna 1540 o přijetí

¹³⁴ ~~bez odporu.~~

¹³⁵ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 149v; 3. 7. 1520.

¹³⁶ *Tamtéž*, fol. 120r.

¹³⁷ *Tamtéž*, fol. 77r/79r.

¹³⁸ *Tamtéž*, fol. 179v – 180r.

¹³⁹ *Tamtéž*, fol. 215v – 216r.

¹⁴⁰ *Tamtéž*, fol. 239v/ 241r.

¹⁴¹ *Tamtéž*, fol. 150r.

¹⁴² *Tamtéž*, fol. 113v/114r/115r.

konšelských účtů pány staršími obecními cechmistry a hartmany, ale ten je zapsán na oněch foliích, které byly do knihy přidány.¹⁴³

K těmto zápisům je nezbytné přiřadit i obecní nařízení o trestání různých přestupků ve městě z roku 1507, které však bylo do knihy vloženo ze starších register (snad staršího radního manuálu) až roku 1513.¹⁴⁴ Věnuje se na příklad rušení nočního klidu nebo chození na nešpory. Porušení těchto věcí trestá pokutou, u které ale rozlišuje, zda se jedná o cizince ve městě či usedlého a ve výši pokuty i zda proviněný zastává konšelský úřad. Dále zakazuje ve městě hazardní hry, nošení zbraní ve městě, vodění dobytka podél zdi, praní prádla v potoce a tak podobně. Některé přestupky trestá pokutou, jiné vězením a ublížení na zdraví i třeba utětím ruky či ztrátou hrdla.

Posledním zápisem, který lze do této podkapitoly zařadit, je opis nálezu *nejvyššího hofmistra Království českého Viléma z Pernštejna a na Hulšlštejně*¹⁴⁵ ve sporu mezi městem Dvorem a paní *Barborou Vrchlabskou* ve věci odebrání majetku a peněz z domu městem po smrti její matky. Tento spor byl rozhodnut ve prospěch města na základě jeho privilegií a výsad dne 26. dubna 1505. O dva roky později byl tento zápis opsán z komorních register a vydán pod pečeti nejvyššího hofmistra a až roku 1524 byl zapsán do této knihy. Snad měl posloužit jako vzor pro obdobné případy.¹⁴⁶

¹⁴³ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 103r.

¹⁴⁴ *Tamtéž*, fol. 196–197.

¹⁴⁵ Hulsslsstayne [!]. Zřejmě se jedná o hrad Holštejn.

¹⁴⁶ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 100v.

3.3 Diplomatický rozbor tzv. Pergamenové knihy z let 1417–1823

Pergamenová kniha je nejstarší dochovanou knihou města Dvora Králové. Její rozměry jsou 23, 5 cm x 32 cm a je opatřena původními dřevěnými deskami potaženými kůží, která je zdobena ornamenty a kováním. Celkem má kniha 86 pergamenových listů a 27 listů papírových. Kniha byla pro svůj špatný stav (desky byly napadené červotočem a kování rzí) restaurována na konci roku 1982.

Kniha má dvojí foliaci, přičemž ani jedna není původní. Starší z těchto dvou měla označit každé 10 folio s tím, že začíná až od folia 20 a pokračuje do folia 60, stejná písařská ruka označila folia 63–65, poté se však již neobjevuje. Druhá foliace je provedena inkoustem zřejmě stejnou rukou jako nová foliace Papírové knihy. Tato foliace chybí na foliích 71–74, která jsou ofoliována stejnou písařskou rukou jako jejich zápis. Jak upozorňuje ve své práci Luděk Jirásek, některá folia byla z knihy vyříznuta.¹⁴⁷ Je však nutné říci, že se tak stalo před foliováním knihy, a to obojím, protože se foliace shodují. Lze tedy předpokládat, že k tomu došlo ještě před rokem 1638, protože k tomuto roku se datuje zápis na foliu 65. Pokud se podíváme na některé jím zmiňované vyříznuté stránky, lze usuzovat, že na dvou místech (stránka mezi fol. 63/64 a 74/75) k tomu došlo před jejich popsáním nynějšími zápisy, protože u obou zmíněných příkladů zápis plynule pokračuje na další stránce bez přerušení.

Název knihy pochází z papírové předsádky, která byla do knihy vložena později a nalezneme zde zápis „*Anno Domini 1417 ist dieses der Königl[ichen] Lebgeding Stadt Königinhoff ob der Elben angehörige Stadt Pergament Buchs verleget worden.*“ Jak z uvedeného vyplývá, zápis není původní. Písmem je německá novogotická kurziva a po porovnání písařských rukou zjistíme, že byl zřejmě zapsán ke konci 18. století. Radomír Roup jako písaře uvádí *Johanna Durdüka*, který měl do knihy předsádku vložit.¹⁴⁸ Dále na titulním listě nalezneme dvě razítka Městského muzea ve Dvoře Králové, jehož majetkem kniha byla po určitou dobu. S nimi zde nalezneme přitištěnou pečeť ze španělského pečetního vosku s městským znakem. Razítka Muzea království českého, v jehož vlastnictví se kniha také na čas ocitla, je pak otištěno na prvním pergamenovém listu. Tato razítka najdeme i na jiných foliích knihy a stejně jako stopy po pečeti nalezneme i na posledním popsáném foliu, kde se z ní však nedochovalo vůbec nic. V knize opět se nacházejí různé přípisy, ať už tužkou či inkoustem, a podtržená slova, která dokládají práci jednotlivých badatelů. Jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole, částečně je tato činnost přisuzována A. Schulzovi.¹⁴⁹

¹⁴⁷ L. JIRÁSEK, *Pergamenová kniha města Dvora Králové*, s. 23.

¹⁴⁸ R. ROUP, *Městská pergamenová kniha*, s. 38.

¹⁴⁹ J. KUBĚNKA, *Pergamenová kniha*, s. 80.

Posledních 27 listů je papírových a folia 109–113 jsou prázdná. Do knihy byla vložena společně s předsádkou na konci 18. století. Nacházejí se zde celkem dva typy filigránů. První z nich je korunovaná kartuše s poštovní trubkou, pod kterou je napsáno C. & I. HONIG. Zřejmě se jedná o papírnu hrušovskou nebo nedošinskou, ale nelze to určit s přesností, jelikož se zcela totožný filigrán nepodařilo vyhledat. Nicméně je zajímavé, že se pod kartuší nachází výše zmíněný název, protože, jak naznačuje F. Zuman, se zřejmě jedná o plagiát cizí, snad holandské značky, přestože bylo zakázáno papírnickým řádem ze 14. května 1768 pod pokutou 20 tolarů užívat značky jiné papírny.¹⁵⁰ Druhým typem jsou korunovaná vzájemně se překrývající písmena T a S, který se nepodařilo dohledat.

Vzhledem k velkému časovému rozpětí a logickému vnitřnímu členění knihy bude následující rozbor rozdělen na dvě části, které dělí přibližně 70. léta 16. století. Tento mezník nebyl vybrán náhodou, protože v této době přestaly mít do knihy učiněné zápisy právní platnost. Kniha se přetvořila v pamětní knihu, do které byly opisovány různé sentence, smlouvy a jiné záznamy, které měly být uchovány pro paměť budoucích generací.

3.3.1 Kniha v letech 1417–1571

V letech 1417–1571 byla kniha užívána pro zápisy, které měly právní platnost a vznikaly na zasedání ustupujícího zahájeného soudu, jak bude doloženo níže. Léta 1555 – 1571 jsou přelomová ve vedení knihy, protože se zde postupně doznívá její staré poslání a začínají se zde objevovat opisy listin, které v následující době zcela převládnu spolu se zápisy pamětního charakteru. Poslední zápis právního charakteru je právě z roku 1571, ve kterém si *Jan Zylvar z Pilnikova* nechává zapsat majetek, jenž při městě vlastní.

Četnost zápisů je velmi nestálá a v mnohých letech kolísá, a to tak, že se třeba i po několik let do knihy nezapisovalo. Můžeme se domnívat, že v tom mohly hrát roli různé epidemie či vypjaté politické situace. Pouze u jednoho příkladu toto tvrzení můžeme podepřít záznamem z knihy, kdy za rok 1484 nenalezneme žádný zápis, ale následujícího roku jsou zmiňovány „*časy moru*“¹⁵¹, snad se tedy mohlo jednat právě o morovou epidemii. Spíše se ale přikloníme k názoru, že časové mezery v zápisech souvisí s úpadkem instituce zahájeného soudu. Neklidná doba husitských válek znemožňovala svolávat pravidelně shromáždění všech měšťanů a některé záležitosti začala vyřizovat rada, a přestože k obnovení zahájených soudů opět došlo, jejich působnost byla okleštěna, protože si rada ponechala část jejich bývalých

¹⁵⁰ F. ZUMAN, *České filigrány XVIII. století. Část I. (Textová)*, Praha 1932, s. 19.

¹⁵¹ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 34r.

pravomocí. V důsledku toho začal být soud svoláván velmi nepravidelně a některá léta vůbec nezasedal. Funkce soudu se stala mnohdy postupem doby iluzorní, protože před soud přicházely i záležitosti, které byly radou právoplatně vyřízeny.¹⁵² Celkově se na této části knihy podílelo 19 písařů, které si pro lepší orientaci označíme A–S. Písaři následují v knize chronologicky po sobě a střídají se v různých časových intervalech.

Písař	A	B	C	D
Léta	1417	1426 - 29	1430	1436 - 1440
Folia	1	2–3r	3v–4	4v–10
E	F	G	H	I
1441 - 1445	1446	1446 - 1455	1456 - 1472	1477 - 1501
10v–16v	17	17v–23	23v–32	32v–39v
J	K	L	M	N
1502, 1504	1504 – 1518	1508	1524	1530, 1534, 1538
39v–41r	40v–44r	41r	44–45	46–47
O	P	Q	R	S
1547	1547, 1550/55	1551,1553	1561, 1557	1571, 1562
49v	49, 51v–52r	50r–51r	50r, 52–55r	55v–56r

Tabulka 3. Písaři doložení v Pergamenové knize (barevně zvýraznění shodní s Papírovou knihou).

Prvních pět zápisů je německých, jsou psány **písařem A** a všechny pocházejí z roku 1417. První zápis se odlišuje od ostatních tím, že začíná slovy: „Wyr burgermeister und Schepffen...“ a hovoří se o zasedání v radě. Jedná se ale pouze o výjimku, protože následující zápisy až do roku 1430 uvádí na prvním místě rychtáře. Již tyto první zápisy naznačují účel knihy: „...alz wyr sosen off gehegter Bank, do alle ding kraft und macht haben...“ či „...alz wyr sosen off gehegter Bank an eynem gerufften dingtage, do alle ding crafft und macht haben...“, což nám ukazuje právě na zasedání zahájeného soudu.¹⁵³

¹⁵² V. VOJTÍŠEK, *Soud a rada v královských městech českých*, in: Výbor rozprav a studií, ed. Zdeněk FIALA, Praha 1953, s. 259–260.

¹⁵³ Viz srovnání: V. VOJTÍŠEK, *O nejstarších městských knihách*, s. 356.

Strukturu všech následujících česky psaných zápisů zavedl **písař B**, je jednotná, přesně vymezená. V knize je narýsované zrcadlo, do kterého se vpisoval text. Vždy má zápis nadpis, který je dvojí formy. Buď se jedná o stručný regist s datací, kde nalezneme kdo, co činí, nebo je nadpisem pouze datace, která mnohdy obsahuje pouze daný rok. Tento písař si ještě značil pro lepší orientaci po pravé straně rok. Nicméně se toto značení let neujalo a s dalším písařem mizí. Samotný zápis má podobné složení jako listina. Nejprve je zde intitulace, ve které je jmenován rychtář, purkmistr a jednotliví konšelé. Poté nalezneme velmi zřídka u některých zápisů promulgaci, která je již na úpadku, ve formě: „*vyznáváme těmito knihami vše, což je čísti neb čtúc slyšeti budú*“.¹⁵⁴ Mnohem častěji pouze „*vyznáváme těmito knihami*.“ Až poté se dostáváme k jádru věci – dispozici a pak již následuje datace.

První změnu do formulace zápisu přináší hned následující dva písaři – **písař C** a **písař D** – jejich zásah souvisí se změnami v městské správě. **Písař C** (1430) klade na první místo purkmistra a konšely a rychtáře jmenuje až na posledním místě. Tato situace dokazuje, jak byl rychtář postupně radou vytlačován z podílení se na městské správě. **Písař D** (1436–1440) přestává rychtáře jmenovat úplně a za vyjmenované konšely dodává formuli: „*vstúpiv mezi nás do plné rady*“.¹⁵⁵ Tehdy byl rychtář zcela vytlačen z hlavního dění ve městě a zřejmě tedy rada převzala i zahájený soud, kterému předsedala. U **písaře G** se objevuje formule: „*...tu, kdež všechny věci moc a právo mají*...“.¹⁵⁶ **Písař I** toto dále rozvádí: „*...když jsme seděli den vložený a provolaný, tu kdež všelikerá věc moc a právo béře*...“, což opět odkazuje na zasedání soudu.¹⁵⁷

Zásadní změnu do vedení zápisů přináší právě **písař I** (1477–1501), kterého můžeme na základě paleografické analýzy ztotožnit s **písařem Janem** z Papírové knihy. Jeho přínos je stěžejní v tom směru, že všichni jeho následovníci již způsob zápisů nijak zvlášť neměnili a tyto změny převzali a jsou tedy trvalé. Postupně ve svých zápisech zjednodušil nadpis a místo registu či datace v nadpisu uvádí pouze jméno aktéra a jedním či dvěma slovy typ zápisu. Dalším významným zásahem, který se však v zápisech prosazuje velmi pozvolna, je, že příležitostně u zápisů z jednoho dne přestává zdlouhavě vypisovat všechny členy rady a jmenuje pouze purkmistra a jednoho či dva konšely se zkratkou *et cetera*. Nicméně tato změna se u jeho nástupců prosadila jen v některých zápisech. I přesto se však délka zápisů prodlužuje, protože začínají být více podrobné. Rozepisují se jednotlivé trhy/kšafty/zástavy apod. do detailů se všemi náležitostmi a podrobnostmi.

¹⁵⁴ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 3r.

¹⁵⁵ *Tamtěž*, fol. 6r.

¹⁵⁶ *Tamtěž*, fol. 23r.

¹⁵⁷ *Tamtěž*, fol. 30r. Toto nalezneme i na foliích písaře CH – folia 32–34.

Ukázka změny v zápisu

Písař H (1456 – 1472)¹⁵⁸

„Léta etc. [14]68 zápis Prostředkóv s panem Karlíkem v ponděli před s[vatú] Margretú purkmistr Vaněk Kempf, konšelé Blažek řezník,¹⁵⁹ Havel krejčí, Jíra Herynk, Jan Sochor, Vaněk Bednář, Havel Zavadil, Martin Kokotek, Jan Riclnavec, Nikl Menich, Beneš Súkeník, Václav Sedlecký, známi těmito knihami, že přistúpili do rady před nás slovutný panoše pan Mikuláš Karlík a slovutná paní Machna, ma[n]želka jeh[ho] i vyznali před námi, že zastavili Prostředkovi kus lúky v šesti kopách a že Prostředek má jim s to[ho] platiti na každý rok 8 g[rošuov] dotud a tak dlúho, dokud by je[mu] nebo je[ho] budúcím od pana Mikuláše neb je[ho] budúcích jistina 6 kop g[rošuov] dána nebyla, než když by je[mu] jistina dána byla, má jim bez zmatku postupiti a že ten kus k městu pod šos leží.“¹⁶⁰

Písař I (1477 – 1501)

„Jiřena, nebožce Herynkova

Za pur[kmis]stra pa[na] Matěje Chrústovské[ho] a kon[še]l u[t] s[upra] feria ii an[te] Viti an[n]o u[t]s[upra] [14]86 známy těmito knihami, že j[es]t přistúpila před nás poctivá vdova paní Jiřena, nebožce Herynkova, vdova jsúc, s dobrým rozmyslem i s přátelskú radú jsúc mocna statku své[ho] po manželu svém, mocně zapisuje paní Anně, dceři své, a Duchkovi, vnuku své[m]u, a to po své smrti, najprv luk, zahradu za dlúhém místem i všečen jiný statek, kterýž v své mocnosti má neb míti bude, krom 10 kop sirotku nebožtíka Matěje, syna jejího, aby bylo vydáno po její smrti. Moc sobě pozustavuje za své živnosti všech věcí svrchupsaných, krom 10 kop sirotka Matějova.“¹⁶¹

Písař Jan je významný také tím, že v jeho zápisech nalezneme zmínky o některých jiných knihách, které byly v kanceláři vedeny. První zmínka, která ukazuje na to, že existovaly i jiné knihy či registra, pochází z roku 1477. *Vincent Súkeník* žádá o vložení zápisu z roku 1475 o dluhu svému pastorkovi do této knihy. Pravděpodobně se tento zápis nacházel v jiných registrech, ze kterých byl do této knihy opsán. Další informace o kanceláři získáváme ze závěti *Machny, manželky nebožtíka Voka* z roku 1485, ve které „jiné všechny artikule bud’

¹⁵⁸ Písař H byl vybrán záměrně, protože chronologicky předchází písáři CH.

¹⁵⁹ ~~znam:~~

¹⁶⁰ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 29.

¹⁶¹ *Tamtéž*, fol. 34.

v registrech, nebo v knihách opúští¹⁶² Zde si můžeme všimnout odlišení knih a register, což poukazuje na určitou diferenciaci knih v kanceláři, kterou potvrzuje i zápis z roku 1505 na foliu 41v, kde **písař K** omylem napsal „*těmito registry*“ místo „*těmito knihami*“; svou chybu opravil právě přeškrtnutím register a nadepsáním slůvka knihami. Zajímavá je i závěť *Petra z Fidléřovic* z roku 1490 na foliu 35r, ve které odkazuje všechen svůj majetek synovi Janovi s tím, že ale upozorňuje na to, že *městskými registry* již určil díl, který má být vyplacen jeho ostatním dětem.

Jak už bylo řečeno v předchozí kapitole, některé zápisy se shodují s Papírovou knihou, která byla s největší pravděpodobností *běžným radním manuálem*. Pokud měšťanovi nestačilo zapsání do městských register, tak požádal *pro lepší jistotu* o vložení do městských knih. Zřejmě se ale čekalo na příští zasedání zahájeného soudu¹⁶³, který však byl v této době již na ústupu ve prospěch rady. Podobná situace se zahájeným soudem byla i v Plzni, kde jsou taktéž doložené značné mezery v zápisech v soudní knize.¹⁶⁴ Ústup zahájeného soudu je prokázán i v jiných městech. Poslední zmínky o zahájeném soudu jsou doložené například z roku 1532 na Starém Městě pražském, z roku 1505 na Malé Straně a z roku 1537 na Hradčanech. Ještě v roce 1536 jej připomíná Brikcí z Licka v Právech městských.¹⁶⁵

Otázkou zůstává, zda kniha ještě v první polovině 16. století sloužila pro potřeby zahájeného soudu. K roku 1486 je naposledy připomínán v zápise *den vložený a provolaný*, odkazující na zahájený soud.¹⁶⁶ V předchozím zápise z roku 1485 je ale řečeno: „...*vstúpil před nás do plné rady na rathúz na místo, kdež všelijaká věc místo a konec beře*...“.¹⁶⁷ Zahájený soud se mohl přenést na radnici, což byla celkem běžná praxe odrážející jeho podřízenost městské radě.¹⁶⁸ Nicméně po roce 1486 již nenalezneme zmínky odkazující na zahájený soud, proto je nasnadě se ptát, zda kniha nezačala sloužit po úplném potlačení tradice zahájených soudů městské radě pro potřeby některých nejbohatších měšťanů a okolní šlechty vlastníci při městě majetek. Osoby vystupující v jednotlivých zápisech jsou většinou členové městské rady či zámožní měšťané¹⁶⁹, jak vyplývá z finančních částek, nebo okolní šlechta (Jindřich Berka z Dubé, Dorota ze Sulic, Markleta Bukovská z Hustířan). Toto tvrzení

¹⁶² *Tamtéž*, fol. 33v.

¹⁶³ To bude zřejmě i příklad Jeronýma a Hanzla z Prahy, kteří byli zmiňováni v předchozí kapitole. Zápis v Papírové knize je z roku 1511, ale do Pergamenové knihy se v letech 1511–1513 vůbec nezapisovalo a vklad byl o nich vložen až roku 1514.

¹⁶⁴ V. VOJTÍŠEK, *Soud zahájený v Plzni za století XV. a právo na něm platné*, in: Výbor rozprav a studií, ed. Zdeněk FIALA, Praha 1953, s. 200–201.

¹⁶⁵ V. VOJTÍŠEK, *Soud a rada v královských městech*, s. 265.

¹⁶⁶ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 34r.

¹⁶⁷ *Tamtéž*.

¹⁶⁸ V. VOJTÍŠEK, *Soud a rada v královských městech*, s. 255.

¹⁶⁹ Například závěť Nikla Menicha: SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 37.

podporují i nařízení purkmistra a rady ohledně městské lázně či špitálské záduší.¹⁷⁰
Následující tabulka přibližuje četnost zápisů v jednotlivých letech.

Rok	Počet zápisů	Rok2	Počet zápisů2
1417	5	1489	1
1418 - 1425	0	1490	4
1426	2	1491	2
1428	5	1492	2
1429	1	1493	2
1430	9	1494	2
1431 - 1435	0	1495	2
1436	14	1496	1
1437	5	1497	2
1438	5	1498	0
1439	6	1499	5
1440	2	1500	0
1441	12	1501	2
1442	5	1502	1
1443	9	1503	0
1444	1	1504	3
1445	1	1505 - 1506	0
1446	6	1507	1
1447	1	1508	1

¹⁷⁰ SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 40v.

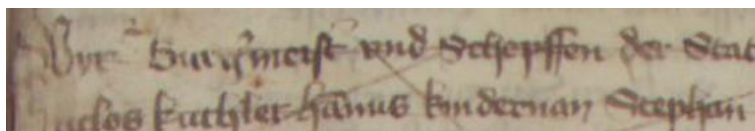
1448	6	1509	0
1449	3	1510	2
1450	3	1511 - 1513	0
1451 - 1452	0	1514	5
1453	4	1515	0
1454	3	1516	1
1455	4	1517	0
1456	2	1518	1
1457	3	1519 - 1523	0
1458	2	1524	7
1459	8	1525 - 1529	0
1460	3	1530	8
1461	1	1531 - 1533	0
1462	1	1534	3
1463	4	1535 - 1537	0
1465	3	1538	1
1466	4	1539	0
1467	3	1540	4
1468	2	1541 - 1546	0
1469 - 1470	0	1547	1
1471	2	1548 - 49	0
1472	3	1550	2

1473	2	1551	1
1474 - 76	0	1552	0
1477	5	1553	2
1478 - 1480	0	1554 - 1556	0
1481	2	1557	1
1482	0	1558	2
1483	3	1559	0
1484	0	1560	1
1485	3	1561	1
1486	8	1562	1
1487	0	1563 - 70	0
1488	5	1571	1

Tabulka 4. Četnost zápisů v jednotlivých letech.

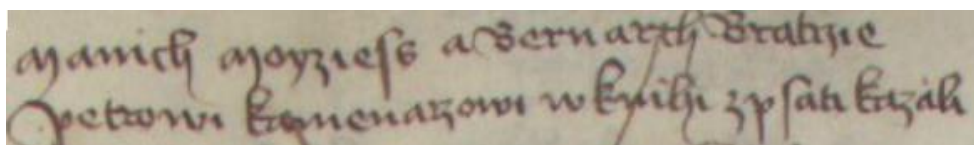
3.3.2 Písaři

Jak už bylo řečeno výše, do této části knihy zapisovalo celkem 19 písařů (A–R). Zápisy **písaře A** nalezneme na foliu 1 a všechny pocházejí z roku 1417 a jsou psány německy.

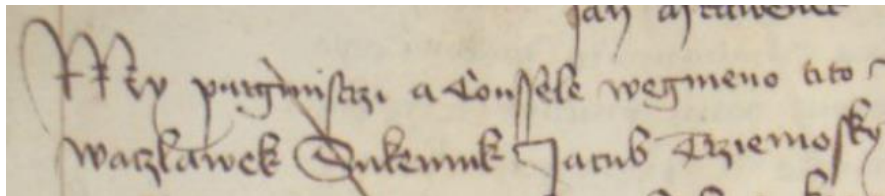
Obr. 10 Písař A (1417).

Písmo **písaře B** je úhledná drobná bastarda, zavádí ony nadpisy ve formě regestu a příležitostně zkracuje slova vynecháním jednotlivých písmen na příklad *zapsati* – *zpsati*.

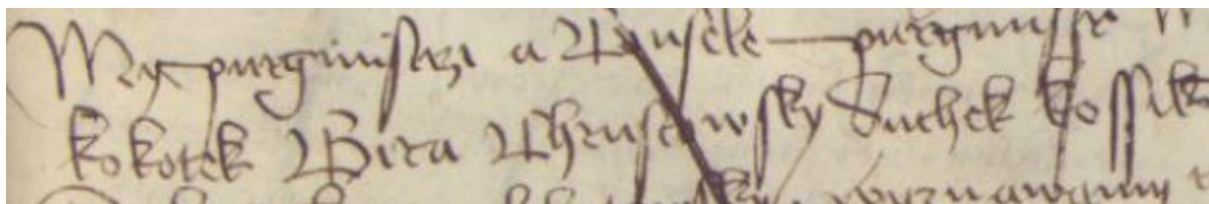
Obr. 11 Písař B (1426).

Písmo **písaře C** nalezneme v zápisech z roku 1430. Přináší změnu ve formulaci intitulace a na prvním místě uvádí purkmistra a radu města. Jeho písmem je bastarda s relativně vysokým literami s výraznou iniciálou písmene M (*My purkmistři*), jak lze ostatně vidět na ukázce.

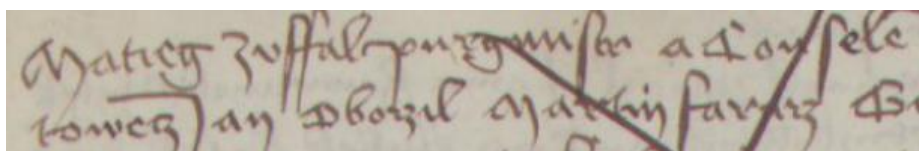
Obr. 12 Písař C (1430).

Písař D zapisoval do knihy v letech 1436 – 1440. Jeho písmo je opět bastarda, jež se ale na rozdíl od ostatních vyznačuje ostrými tvary, typickými jsou na příklad majuskulní litery C a G, které se skládají z několika tahů, z nichž některé jsou téměř v pravém úhlu.

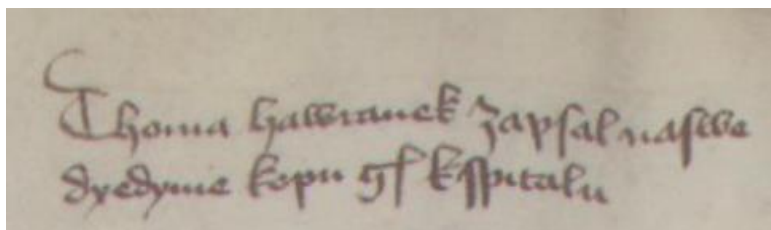
Obr. 12 Písař D (1440).

Bastarda následujícího **písaře E** (1441–1445) má oproti tomu oblé tvary, litery jsou menší a důsledně střídá silné a slabé tahy. Dřík majuskulního písmena J někdy zdobí nadbytečnými vodorovnými tahy.

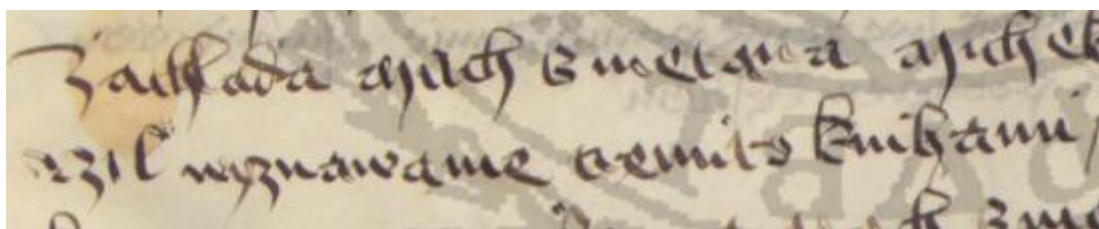
Obr. 13 Písař E (1441).

Písaře F nalezneme v zápisech z roku 1446. Jeho písmo je oblé, drobné a všechny tahy jsou stejně silné. Typické je na příklad psaní majuskulního T, jak si lze všimnout na obrázku 19.

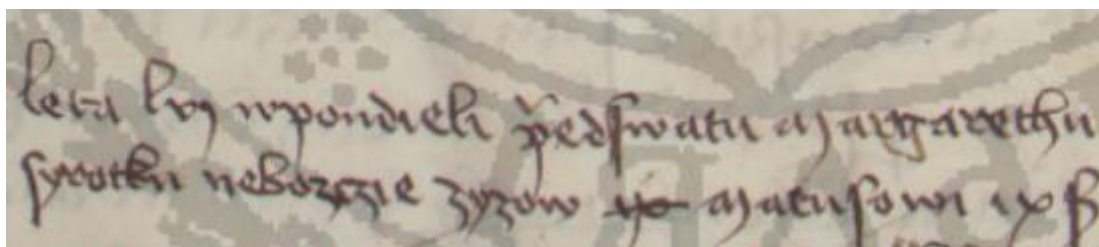
Obr. 14 Písař F (1446).

Písmo **písaře G** (1446–1455) je velmi zběžné, jednotlivé litery stojí samostatně a velmi nepravidelně střídá slabé a silné tahy. Velmi často využívá zkratk vázících se k minuskulnímu písmenu p na příklad *pvému – pravému* (ve formě pomlčky nad p).

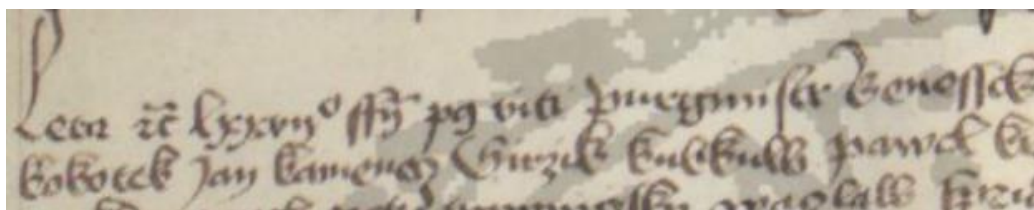
Obr. 15 Písař G (1446).

Písaře H nalezneme v zápisech z let 1456 – 1472. Jedná se o velmi úhlednou bastardu, jejíž jednotlivé litery jsou relativně malé a stojí velmi blízko u sebe. Opět i on zdobí dřik majuskulního písmena J vodorovnými tahy. V zápise na foliu 36r, který je psán však již následujícím písařem I, je zmiňován mezi konšely *Jan Šonovec, starý písař*. Můžeme se domnívat, že se snad by jím mohl být písař H.

Obr. 16 Písař H (1456).

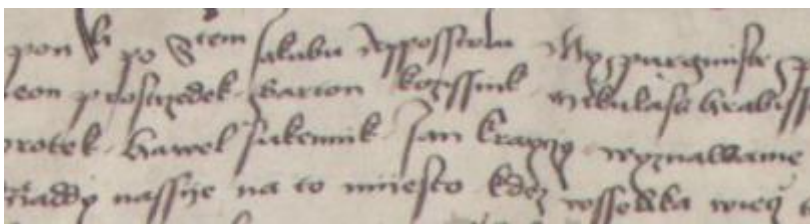
O **písaři I** (1477–1501) již bylo mnohé řečeno, je jím **písař Jan** z Papírové knihy. Přinesl změny ve vedení knihy a předznamenal přicházející dobu, kdy zápisy budou podrobnější a bude jich stále více ubývat.

Obr. 17 Písař I (1477).

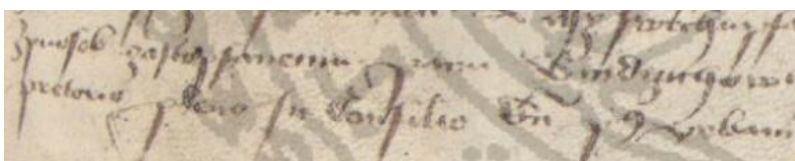
Následujícího **písaře J** (1502, 1504) ztotožníme s **písařem Řehořem**, o kterém se z knihy dozvídáme, že žil ve městě již k roku 1499 a v zápise je zmiňován jako purkmistr.¹⁷¹

¹⁷¹ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 38r.

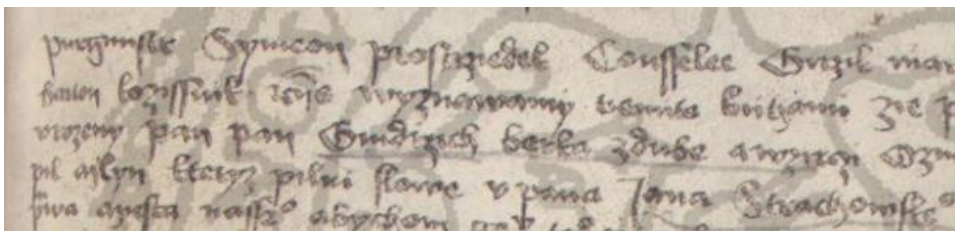
Obr. 18 Písař J (1504).

Písaře K (1504–1518) již také známe, jedná se o **písaře Pavla**. Právě od něho máme oněch několik zápisů, které lze nalézt v obou nejstarších královedvorských knihách. Jeho vklady spadají k roku 1504, překrývají se tedy s **písařem Řehořem**.¹⁷²

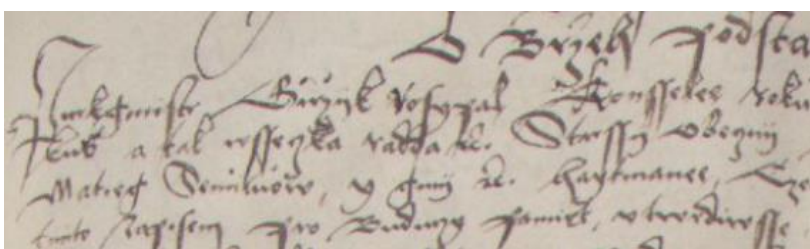
Obr. 19 Písař K (1508).

Na foliu 41r nalezneme písmo **písaře L**, kterého personifikujeme s **písařem C z Papírové knihy**. Zajímavé zde je to, že tento zápis z roku 1508 započal psát písař K, ale dopsal jej písař Pavel takřka v půlce věty. Není možné, že by **písař K** byl pouze nějaký záskok po dobu nepřítomnosti městského písaře? Nasvědčovaly by tomu i zápisy v Papírové knize.

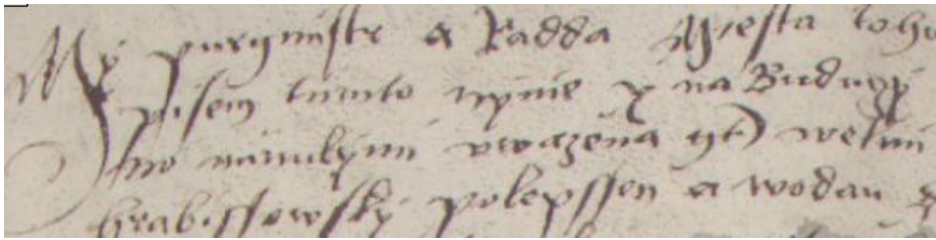
Obr. 20 Písař L (1508).

Následujícího **písaře M** již také známe, jedná se o **písaře Jeronýma**. Jeho rukou jsou psány pouze zápisy z roku 1524. Okruh písařských rukou shodujících se s Papírovou knihou se uzavírá **písařem N**, kterého nalezneme v zápisech z let 1530, 1534 a 1538 a ztotozníme ho s **písařem E** z Papírové knihy.

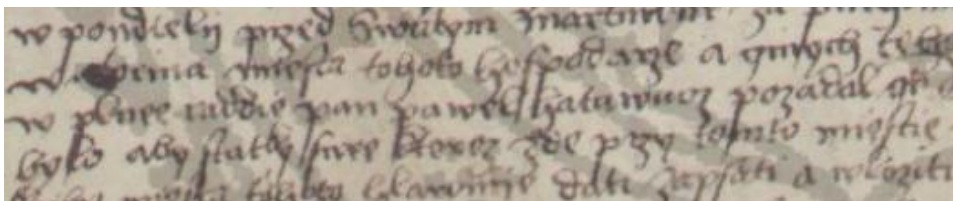
Obr. 21 Písař M (1524).

¹⁷² SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 41r.

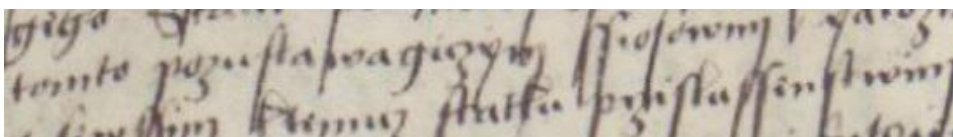
Obr. 22 Písař N (1530).

Následující **písař O** je pro nás velmi zajímavou osobou. Jeho písmo je česká novogotická kurzíva s okrouhlými tvary, jejíž jednotlivé litery jsou vysoké a úzké. Nalezneme jej ve čtyřech zápisech z roku 1547, přičemž z jednoho z nich se dozvídáme, že nepůsobil v královédvorské kanceláři, nýbrž v kanceláři města Jaroměře. Byl požádán, aby provedl vklad do knihy z toho důvodu, že se samotný zápis týká *městského písaře Jana Vodičky* a nebylo by vhodné, aby on jej do knihy sám vložil. První z nich je zápis o svatební smlouvě, kterou uzavřel *Jan Vodička* s manželkou Annou, která byla dříve manželkou zámožného měšťana *Matěje Semilova* a zdědila po jeho smrti značný majetek. V této smlouvě si navzájem odevzdávají majetek s tím, že si každý vymíňuje 50 kop grošů, které mohou odkázat na záduší či komukoliv jinému. Druhý zápis týkající se *Jana Vodičky* řeší majetkové spory, které vznikly po smrti *Matěje Semilova*.¹⁷³

Obr. 23 Písař O (1547).

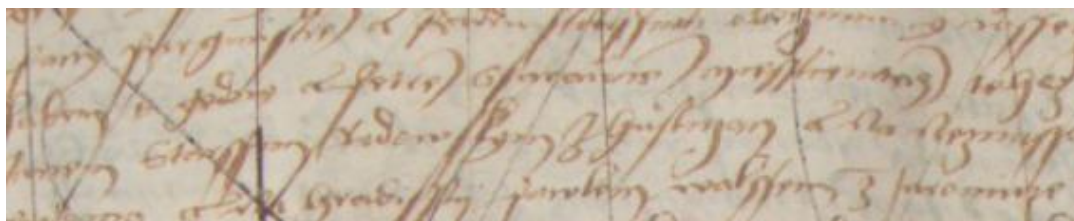
Na foliích 49v, 51v, 52r nalezneme zápisy **písaře P** (1547, 1550, 1555), vyvedené českou novogotickou kurzívou s polokurzivními prvky. Polovina zápisu na foliu 49v je téměř vybledlá a pod ním nalezneme poznámku z 23. června 1846, ve které nás o vybledlém obsahu informuje J. Pelikán, který jej přepsal, dokud byl záznam ještě čitelný. Vzhledem k informacím získaným od písaře N by se snad mohlo jednat o již zmiňovaného *Jana Vodičku*.

Obr. 24 Písař P (1547).

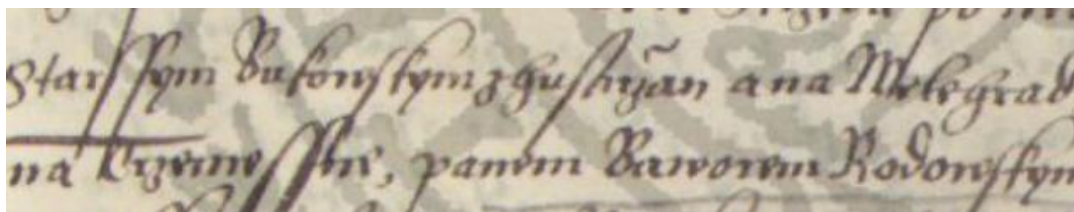
¹⁷³ SOA Zámrsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 48v – 49v.

Zápisy z let 1551 a 1553 vložil do knihy **písař Q**. Jeho písmem je opět velmi zběžně psaná česká novogotická kurzíva se silným sklonem vpravo.

Obr. 25 Písař Q (1551).

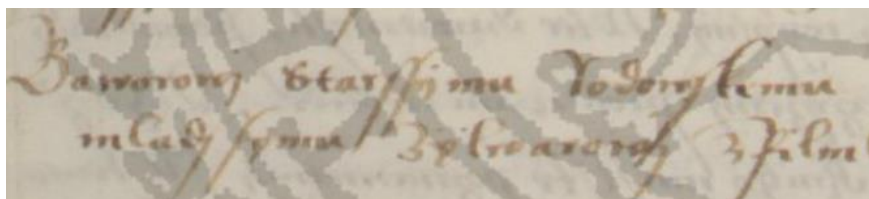
Pod zápisem z roku 1551, kde měšťan *Petr Šonovec* půjčil městu Dvoru Králové 1400 kop míšeňských, nalezneme vklad **písaře R** z roku 1561, kterým se předchozí zápis ruší, protože již byla suma městem zcela zaplacená. Na foliích 52 – 55r se nacházejí zápisy téhož písaře, které informují o sporu *Jana staršího Rodovského z Hustířan a na Neznášově a Mikuláše Křížovského* ohledně pytláctví ryb ve struhách pod Hrabišovským rybníkem. K tomuto sporu jsou přiřazeny i opisy listin a lze říci, že zde již kniha pomalu stojí na pomezí. Již se mění její charakter. V tomto zápisu je zmiňován *manuál ortelní písaře Jana Kotoula*¹⁷⁴, který by snad tedy mohl být i autorem zápisu. Písmem je česká novogotická kurzíva, velmi úhledná a drobná. Nalezneme zde i ale písmo kreslené a to zejména v nadpisech, iniciály jsou taktéž velmi zdobně vyvedeny. V dalším zápise, kterým purkmistr a rada obnovují nařízení jejich předků ohledně pasení ovcí, se zmiňují *pergaménové knihy*, díky čemuž víme, že již v 16. století byl pro knihu užíván stejný název jako dnes.

Obr. 26 Písař R (1557).

Poslední **písař S** vložil do knihy dva zápisy z let 1562 (opis listiny) a 1571, který má pro nás zásadní význam, protože, jak už bylo řečeno, je to poslední zápis, který má právní platnost. Písmem je česká novogotická kurzíva s polokurzivními prvky, velmi nedbalá a zběžná oproti předchozímu písaři. Písařem S se završuje úděl knihy jako soudní knihy, k čemuž sloužila téměř dvě staletí. Následující léta ji přichystala zcela nové postavení v městské kanceláři, kde sloužila pro zápisy pamětního charakteru, které by neměly být zapomenuty.

¹⁷⁴ Dvůr Králové má dochovanou tzv. smolnou knihu až z let 1584 – 1756. Je tedy možné, že měla svou předchůdkyni.

Obr. 27 Písař S (1562).

Písař v Pergamenové knize	písař I	Písař J	písař K	písař L	písař M	písař N
Písař v Papírové knize	Jan	Řehoř	Pavel	písař C	Jeroným	písaře F

Tabulka 5. Písaři totožní pro obě knihy.

3.3.3 Kniha v letech 1571–1823

Novověké pamětní knihy měly již jiný charakter než knihy středověké. Nalézaly se zde opisy privilegií, mandátů, přijatých a vydaných misivů či záznamy ryze pamětního charakteru. V tomto ohledu je část Pergamenové knihy poměrně typická jako jiné novověké pamětní knihy.¹⁷⁵ Nejpočetnější část zápisů tvoří přísahy městské rady jednotlivým panovníkům, opsané z desk dvorských, které jsou zapsané plynule od Rudolfa II. až do Josefa II. Zpětně byly zapsány přísahy od Ferdianda I., Maxmiliána I. a Ferdinanda II., které byly zapsány jednou písařskou rukou a vloženy po přísaze Marii Terezii. Samotné přísaze mnohdy předchází plná moc od městské rady jmenovaným úředníkům, aby mohli daný akt bez překážek vykonat.

Z dalších zápisů se zde nacházejí opisy různých nařízení¹⁷⁶, výpisy z desk zemských či misivy, například korespondence královéhradeckého hejtmana Karla Josefa Bienenberka s městskou radou. Velmi početné jsou taktéž zápisy pamětního charakteru, zejména o četných požárech, které postihly město. Zmiňme například zápis o požáru ze dne 27. září 1791, jehož průběh i následné události jsou velmi podrobně rozepsány, včetně finanční sbírky na obnovu města.¹⁷⁷ Z let 1570–73 se na foliu 85v nachází zápis o katastrofách (krupobití, hladomor, povodně), které v té době město postihly. Zajímavé je, že písař při vkladu vynechal několik folií a tudíž se dnes tato paměť nachází uprostřed jiných zápisů z druhé poloviny 18. století.

¹⁷⁵ J. Vojtišková – V. Šebesta, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 182.

¹⁷⁶ Např. Nařízení hejtmana hradeckého kraje Ferdinanda Rudolfa Dobřenského z Dobřenic a hofrychtěře Jana Cornelia z Coenens z roku 1694 ve věci rebelie čtyř vesnic, náležejících k městu Dvoru ve věci jejich rebelie a upravuje vztahy mezi nimi.

¹⁷⁷ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 93–97.

Ke konci knihy se nachází výběrový rejstřík k některým starším zápisům, jak napovídá jeho úvodní věta: „Über die in diesen Pargament Stadt Buch der Königliche Leibgeding Stadt Königinhoff ob der Elben befündlich einverleubte Merkwürdigkeiten, mit aufnahmen deren darin eingetragenen ordinari Contracten anfangendt von Jahr 1417, als dessen Stadtbuchs verlegung; wiefolget...“.¹⁷⁸ Rejstřík začíná od folia 20 zápisem o list krále Jana Lucemburského¹⁷⁹ a končí na následující stránce foliem 84 se zápisem o povolení nových trhů ve městě.¹⁸⁰ Jedná se o výběrový rejstřík tvořený stručnými registry, nejsou zde zahrnuty všechny zápisy, ani všechny folia mezi 20 a 84. Nachází se zde například z folia 44 zápis o zřízení novým městských lázní¹⁸¹, z folia 57 urovnání sporu mezi Dvorskými a Adamem Zylvarem z Pilníkova ohledně poddaných ze Záboří¹⁸² či obnovování přísahy jednotlivým panovníkům.¹⁸³

Na následujícím foliu 99v nalezneme jiný rejstřík, který zachycuje jednotlivé přísahy a holdování panovníkům a počíná privilegiem Ludvíka Jagellonského. Cit.: „Über die genohmene Leges Huldigungen wegen deren zur Stadt angehörigen Lehe-güttern anfangendt ob Anno 1526, Sub Ludovico dermahlen Regirenden Böhmischen König von welchen die Stadt den Allernädigsten Indult Erhalten et Lehe, vor verflieffung dreie Jahren, nicht anzunehmen, und soforth der Ordnung bey jedermahligen Regierungs Antrielt diese Lehe Huldigung abgeleget worden.“¹⁸⁴ Poslední dvě holdování – Josefu II. a Františku II. (František I.) – jsou zapsány odlišnými písařskými rukami než rejstřík.

Celkem se na této části knihy podílelo 21 písařů, které si pro lepší orientaci označíme zdvojenými písmeny AA–AU. Do konce třicetileté války vidíme 7 písařských rukou (AA–AG). Všechny zápisy jsou české, psané českou novogotickou kurzivou. Nadpisy jsou zapsané kresleným písmem, přičemž písař AB použil pro zvýraznění i červený inkoust.¹⁸⁵ Zde poznáváme jménem pouze písaře AA – Václava Chlumeckého.¹⁸⁶

¹⁷⁸ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 98r.

¹⁷⁹ „Vershreibnüs eines gewissen Brieffs von König Johann des Blünten, dem Duchek, und Stephan gehörig etc.“ (Tamtéž).

¹⁸⁰ „Neue Jahrmarks und wollen Mark begnädigung.“ (SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 98v).

¹⁸¹ „Errichtung um Ein Neues Baad“ (SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 98r).

¹⁸² „Vergleich zwischen dem Wohl Eldgebohren Herrn Adam Sylwar von Sylberstein etc., und der Stadt gemeinde an andern Theil wegen denen unterthanen in Söberle“ (Tamtéž).

¹⁸³ Například: „Lehes Huldigung dem Kayser Maximilians“ (SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 98v).

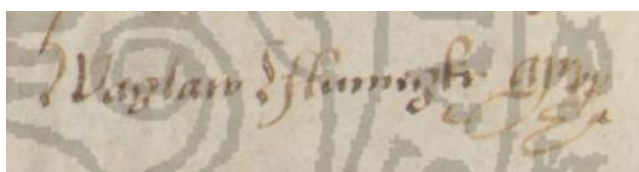
¹⁸⁴ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 99v.

¹⁸⁵ Tamtéž, fol. 58r.

¹⁸⁶ Na foliu 56v je podepsán pod textem.

Od konce třicetileté války do konce 17. století zapisovalo do knihy dalších 6 různých písarských rukou (AH–AM). Zápisy jsou české, německé a nalezneme zde i jeden zápis latinský z roku 1671.¹⁸⁷ Písmem je česká či německá novogotická kurziva dle jazyka zápisu. Latinský text je psán písarem AJ a humanistickým písmem. Totožný písar figuruje i v několika dalších textech ze 70. let 17. století. Na rozdíl od ostatních písarů, kteří do knihy vložili například pouze jeden zápis.¹⁸⁸

Do roku 1823 se na knize podílelo 8 písarů (AN–AU). Opět zápisy jsou české a německé, ale německé převažují. Písmem je česká novogotická kurziva a německý kurent. Zde jménem poznáváme dva písare – Václava Franze Juliše¹⁸⁹ (písar AN) a Johanna Franze Keysera.¹⁹⁰ Johanna Franze Keysera známe pouze jménem jako písare. Vystupuje ve třech přísahách (Josefovi II. Leopoldovi II. a Františkovi II.), které jsou ale psané dvěma odlišnými písarskými rukami. Nelze tedy určit, kterou z nich a jestli vůbec nějakou psal on.

Obr. 28 Písmo Václava Chlumeckého (letopočet chybí).

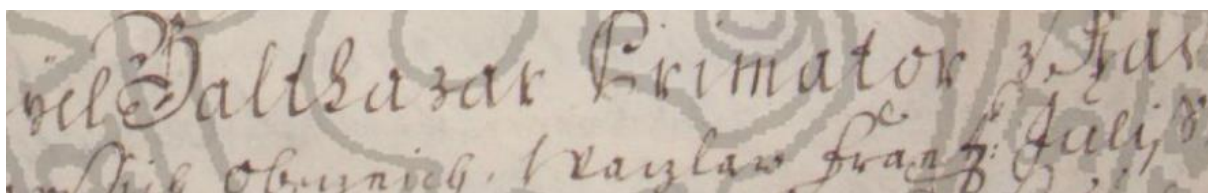
Obr. 29 Neznámý písar (1591).

¹⁸⁷ Nařízení biskupské konzistoře v Hradci Králové, kterým je založena kaple Jana Křtitele v Jánských Lázních a přikazují děkanovi při Dvoře Králové, aby zde odsloužil slavnostní mši.

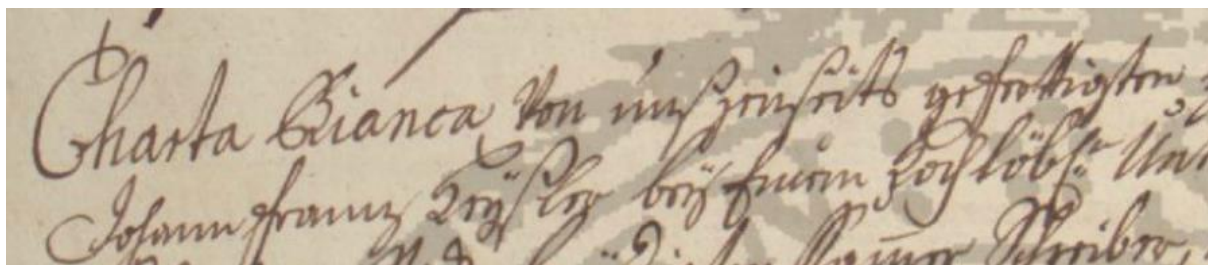
¹⁸⁸ Například písar AH zapsal pouze jeden zápis z roku 1650. (SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 61–62r)

¹⁸⁹ Po smrti císaře Leopolda je obnovena přísaha Josefovi I.: „... z starších obecních Václav Franz Juliš, písar...“ (SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 74v).

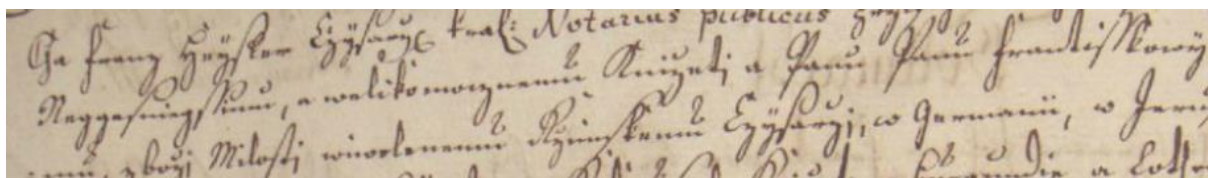
¹⁹⁰ Obnovení přísahy Josefovi II.: „...Johann Franz Keyser bei Eurern Holöbliche Unterkammer Amt über die Königliche Leibgeding Städte beaydigsten Kammer Schreiber, und Notarium publicum juratum...“ (SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 90v).

Obr. 30 Písmo Václava Franze Juliše (1709).

Obr. 31 První přísaha Johanna Franze Keysera Josefovi II. (1782).

Obr. 32 Přísaha Franze Keysera Františkovi II. (1793)

4. Nástin vývoje královédvorské kanceláře ve světle zkoumaných knih do roku 1571

Z let 1417–1571 máme v kanceláři doloženo celkem 18 písařů. Do roku 1456 vidíme v Pergamenové knize celkem sedm písařů, z nichž žádného neznáme jménem. V Pergamenové knize nenalezneme žádné zmínky o registrech pro tuto dobu, ale vyspělost zápisů ukazuje na dlouhodobější tradici vedení knih ve městě. V letech 1456–1472 působí v kanceláři nový písař, kterého snad lze ztotožnit s písařem Janem Šonovcem.¹⁹¹ Nevíme, kdy přesně Jan Šonovec kancelář opouští, protože pro léta 1472–1477 v Pergamenové knize zápisy chybí. Nicméně díky závěti dochované v Papírové knize víme, že žil ještě k roku 1506.¹⁹²

V letech 1477–1504 spatřujeme na pozici městského písaře Jana (2).¹⁹³ Z doby jeho působení máme doložené první zmínky o vedení jiných register v městské kanceláři. K roku 1504 vidíme na pozici městského písaře tři různé měšťany – Jana, Mistra Řehoře a Pavla. Jan k roku 1504 kancelář definitivně opouští a vedle sebe působí Pavel (1504–1521) a Mistr Řehoř (1502–1506). Kvůli torzovitosti Papírové knihy a malému počtu zápisů v Pergamenové knize nelze určit jejich vzájemný vztah. V letech 1506–1520 byla vedena dnes již ztracená kniha kšaftů. V tehdejší terminologii byla zřejmě nazývána kšaftovními registry, protože termíny knihy a registra byla v kanceláři striktně oddělována.

Současně s písařem Pavlem pracoval v kanceláři další neznámý písař, a to určitě v letech 1508–1513. Jeho jméno zůstává neznámé, ačkoliv víme, že do městských register zapisoval i jeden z členů rodiny Prostředků. Snad se může jednat o Simeona Prostředka, který zasedal v městské radě.¹⁹⁴ V této době lze taktéž s jistotou říci, že již existovala i trhová registra¹⁹⁵, která mají svého pokračovatele v trhových registrech založených roku 1546, která jsou dnes uložena ve Státním okresním archivu v Trutnově.¹⁹⁶ Roku 1520 přichází do kanceláře písař Jeroným, jenž zde působí ve světle zápisů v Papírové knize až do roku 1530. Následující období do roku 1547 je velmi těžké popsat pro torzovitost a nedostatek diplomatického materiálu. Dle zkoumaných knih zde působili určitě dva písaři – jeden písař neznámý (1530–

¹⁹¹ K roku 1492 zmiňován mezi konšely. (SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, fol. 36r)

¹⁹² SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, fond AMDKnL, inv. č. 12, kn. 2, fol. 23r.

¹⁹³ *Tamtéž*, fol.

¹⁹⁴ Viz s. 33.

¹⁹⁵ *Tamtéž*, fol. 10r.

¹⁹⁶ SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, AMDKnL, inv. č. 23, kn. 13.

1540) a další písař jménem Jan (1540). Zde by nové poznatky snad mohl přinést rozbor trhových register.

V letech 1547–1571 pracovali dle Pergamenové knihy v kanceláři určitě tři písaři – opět jeden neznámý písař, Jan Vodička a Jan Kotoul. Mistr Jan Kotoul působil také v městské kanceláři Hradce Králové, kde se stal předním písařem.¹⁹⁷ V této době v kanceláři kromě Pergamenové knihy byla vedena trhová registra¹⁹⁸ a snad lze tvrdit, že i registra kšaftovní, ačkoliv se do dnešní doby nedochovala. Stejně tak se zde mohl nacházet i běžný radní manuál jako pokračovatel Papírové knihy.

¹⁹⁷ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 160.

¹⁹⁸ Roku 1566 jsou založena další trhová registra. (SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, AMDKnL, inv. č. 24, kn. 14).

Závěr

Papírová a Pergamenová kniha, kterým je věnována tato práce, jsou velmi významnými prameny nejen pro dějiny Dvora Králové nad Labem. Jejich jedinečnost nespočívá pouze v jejich vzájemném vztahu, ale i v možnosti sledovat, jaký význam pro své okolí měly.

Obě knihy jsou velmi významnými prameny pro poznání dějin města, zejména pozdně středověkých a raně novověkých. Poskytují informace o složení obyvatelstva a prostřednictvím jednotlivých trhů a kšaftů poznatky o ekonomických podmínkách jednotlivých rodin ve městě. Spory přenesené před městskou radu nabízí vzhled do mezilidských sousedských vztahů a způsobu řešení jejich problémů. Jedinečnost těchto knih spočívá také v tom, že vedle nich nejsou dochované žádné jiné. Další knihou jsou až trhovía registra založená roku 1546.¹⁹⁹ Od 70. let jsou doložené i jiné druhy register, například kšaftovní kniha z roku 1571²⁰⁰ či Kniha svatebních smluv a přátelských porovnání z roku 1576.²⁰¹

Na Pergamenové knize lze pozorovat, jak se vyvíjel vztah městské obce a kanceláře ke knize. Nejprve vznikla jako kniha na zahájeném soudě, který však husitskými válkami utrpěl a postupně začal upadat. Jak dokládá četnost jednotlivých zápisů, zahájený soud byl již zejména v druhé polovině 15. století přežitou institucí. Naposledy je v knize připomínán k roku 1486 a poté již nenalezneme další zmínky. Charakter zápisů v knize se proměňuje a záhy lze porovnat v komparaci s Papírovou knihou, že do Pergamenové knihy již nechává vkládat své záležitosti zejména městská honorace a okolní šlechta.

Kniha byla postupně nahrazena specializovanými městskými registry. První zmínku o jejich existenci zaznamenáváme již k roku 1477. Díky diplomatické analýze víme, že na počátku 16. století se nacházela v městské kanceláři trhovía registra. Další registra týkající se kšaftů z této doby byla badatelům k dispozici ještě v první polovině 20. století. Dnes jsou však již ztracená.

Poslední zápis beroucí v potaz Pergamenovou knihu jako právní autoritu je z roku 1571. Záhy se kniha přetváří v pamětní knihu v raně novověkém slova smyslu. Jsou do ní opisovány smlouvy, misivy, obnovování přísah panovníkům a pamětní zápisy o dění ve městě a v zemi.

¹⁹⁹ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, AMDKnL, inv. č. 23, kn. 13.

²⁰⁰ Kniha byla zpracována v rámci diplomové práce. (Lenka ŠORMOVÁ, *Kniha kšaftů královského věnného města Dvora Králové nad Labem z let 1571–1719*, Diplomová práce na KPVHA FF UK, Žacléř 1999, s. 63.)

²⁰¹ SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, AMDKnL, inv. č. 68, kn. 58.

V tomto směru je kniha nedocenitelnou pomůckou pro poznání dějin města v 17. a 18. století z pohledu tehdejších lidí.

Oproti tomu Papírová kniha měla ale zcela jiný osud. Torzovitost knihy nám velmi těžko umožní rekonstruovat její původní stav. Zřejmě byla běžným radním manuálem, do kterého se zapisovalo při zasedání rady či do něj písař zapisoval při jiných příležitostech, které umožňovalo právo. Jak už bylo mnohokrát řečeno, není vyloučeno, že se jedná o více knih, které byly složeny dohromady. S jistotou může říct, že folia 82–86 a 102–105 do knihy nepatří a byla do ní přiřazena později.

Vzájemný vztah obou knih je podložen jednotlivými zápisy z počátku 16. století, které se vyskytují v obou knihách s menším či větším časovým rozestupem. Jak už bylo řečeno, v této době existovala specializovaná městská registra, kam byly zapsány jednotlivé zápisy, přesto ale přežívala vedle nich Pergamenová kniha jako právní autorita. Pořízení byla nejprve zapsána v radním manuálu (Papírová kniha), popřípadě v jiných registrech s vymezenou agendou. V některých měšťanech však stále přežíval význam Pergamenové knihy a nechávali své zápisy vkládat i do ní. Vklad do knihy byl zřejmě i zpoplatněn, protože v zápisech figurují majetnější obyvatelé města. Většinou se jedná o představitele městské správy, zejména členy městské rady.

Výzkum přinesl poznatky nejen o těchto dvou městských knihách, ale také o městské kanceláři jako instituci samotné. Výsledky byly prezentovány v poslední stručné kapitole věnované vývoji kanceláře. Lze říci, že ačkoliv Dvůr Králové nepatřil mezi velká města, jeho kancelář byla relativně vyspělá a odpovídala jeho velikosti a významu. V souvislosti s rekonstrukcí celého procesu spjatého s evidencí zápisů v Papírové a Pergamenové knize však doposud schází představa o podobě zlistiňování projednávaných záležitostí. K lepšímu poznání městské diplomatické činnosti, ale i historie města samotného by přispěla analýza dalších písemností z produkce městské kanceláře, kterou autorka plánuje v disertační práci. Výzkum by se měl zaměřit na identifikaci městských písařů, záležitosti prosopografického charakteru, ale také na evidenci deperdit, které byly prokázány diplomatickým rozborem Papírové a Pergamenové knihy.

Seznam literatury

Ilona ADAMÍROVÁ – Štěpánka PETRUSOVÁ, *Nejstarší dochovaná trhová kniha města Českého Dubu a její paleograficko-diplomatický rozbor*, in: Ad honorem VN: k 65. narozeninám Věry Němečkové připravili vděční přátelé, kolegové a studenti, Hradec Králové 2015, s. 283–291.

Marie BISINGEROVÁ, *Osmisoudcovský úřad v Kutné Hoře*, Středočeský sborník historický 34, 2008, s. 37–46.

C. M. BRIQUET, *Les filigranes: Dictionnaire Historique des marques du papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*, New York 1966.

Jiří ČAREK a kol., *Městské a jiné úřední knihy Archivu hlavního města Prahy*, Praha 1956.

Jan ČERNÝ, *Knihy trhových smluv města Nového Strašecí z let 1610–1669*, in: Rakovnický historický sborník 4, Rakovník 2003, s. 39–102.

Ondřej FELCMAN (ed.), *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009.

Jindřich FRANCEK, *Zločin a trest ve Dvoře Králové nad Labem*, Trutnov 2010.

Miroslav FLODR, *Pamětní kniha města Brna z let 1391–1515*, Brno 2010.

Tomáš HALÍK, *Dějiny Dvora Králové n. L.*, Dvůr Králové 1926.

Jiří HÁS, *Šlechtické rody ve Dvoře Králové nad Labem a okolí (Příspěvek k malému výročí města 1316-1996)*, in: Genealogické a heraldické listy: Acta genealogica ac heraldica 16, 1996, s. 31–34.

Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK - Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v Českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2007.

František HOFFMANN, *Správa a městské knihy litomyšlské od 14. do 16. století*, SAP 57, 2007, s. 451–573.

Michaela HRUBÁ, “Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle.“ Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době, Ústí nad Labem 2002.

Pavel JANOUŠEK, *Dvůr Králové nad Labem*, Praha – Litomyšl 2006.

Luděk JIRÁSEK, *Pergamenová kniha města Dvora Králové. Edice části pramene (1417–1440)*, Bakalářská práce na ÚHV PdF UHK, Trutnov, 2002.

Marie KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy z let 1462-1527 a městská správa v tomto období*, SAP 23/1, 1973, s. 106–155.

Jan KAPRAS, *Knihy svědomí města Nového Bydžova z let 1311–1470*, Praha 1907.

Vilém KNOLL, *Vývoj postavení chebského zemského soudce a zemského soudu. Strípky z dějiny chebské správy do počátku 16. století*, in: K 75. Narozeninám profesora Hubenáka, Banská Bystrica 2004, s. 142–148.

Dagmar KRŠKOVÁ, *Královny a jejich věnná města*, Dvůr Králové nad Labem 2001.

Jan KUBĚNKA, *Pergamenová kniha města Dvora Králové n. L. z roku 1417*, in: Zdeněk VAŠÍČEK – Vladimír WOLF (red.), *Miscellanea. Sborník příspěvků k osmdesátinám prof. Jaroslava Procházky*, Trutnov 1969, s. 79–81.

Hana JORDÁNKOVÁ – Ludmila SULITKOVÁ, *Brněnská městská kancelář v předbělohorském období (Prosopografická a diplomatická studie)*, SAP 45, 2007, s. 291–510.

Hana JORDÁNKOVÁ – Ludmila SULITKOVÁ, *Nobilitovaný městský písař a jeho společenská prestiž*, *Studia historica Brunensia* 60, 2013, s. 229–239.

Jan KUBĚNKA, *Pergamenová kniha města Dvora Králové n. L. od roku 1417. Regesta. Díl I. 1417 – 1499*, rukopis, Jaroměř 1966, s. 66.

Jan KUBĚNKA, *Pergamenová kniha města Dvora Králové n. L. od roku 1417. Regesta. Díl II. 1500 – 1599*, rukopis, Jaroměř 1966, s. 25

Jan KUBĚNKA, *Pergamenová kniha města Dvora Králové n. L. od roku 1417. Regesta. Díl III. 1600 – 1699*, rukopis, Jaroměř 1966, s. 10.

Josef MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích. Díl 3. Města*, Praha 1998.

Karel MALÝ a kol., *Dějiny českého a česko-slovenského práva do roku 1945*, Praha 1997.

Tomáš MALÝ, *“Mentalita“, zbožnost a smrt chrudimského měšťana v raném novověku. (Chrudimské kšafy ze 16.–18. století)*, *Chrudimský vlastivědný sborník* 7, 2003, 19–70.

František MUSIL, *Ke vzniku královských věnných měst*, in: Jan KILIÁN (ed.) *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova. Sborník příspěvků z konference konané v Mělníce ve dnech 4. - 5. května 2004*, Mělník 2004, s. 1–15.

David NOVOTNÝ, *Královští rychtáři ve východočeských zeměpanských městech v době předbělohorské*, Olomouc 2012.

Rostislav NOVÝ a kol., *Soupis městských knih českých od roku 1310 do roku 1526*, in: *Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica*, Praha 1963.

Hana PÁTKOVÁ, *Liber Vetustissimus Antiquae Civitatis Pragensis. Život jedné středověké městské knihy*, in: *Český časopis historický* 2, 2007, s. 393–405.

Hana PÁTKOVÁ, *Městské knihy a jejich význam*, in: *Historiografické a historické problémy středověku*, Praha 2016, s. 135–141.

- Hana PÁTKOVÁ, *Proměny zápisů a proměny funkce některých středověkých městských knih v průběhu jejich vedení – problém volby vhodného edičního zpřístupnění*, in: Ústecký sborník historický. Supplementum 1. Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih, Ústí nad Labem 2010, s. 360–363
- Hana PÁTKOVÁ, *Soukromí měšťanští písaři v Praze ve 14. století*, in: Město a intelektuálové od středověku do roku 1848, Praha 2008, s. 63–67.
- Stanislav POLÁK, *Trhová kniha města Příbramě z let 1512–1553*, SAP 19/2, 1969, s. 518–540.
- Stanislav POLÁK, *Trhové knihy českých poddanských měst v I. polovině 16. století*, SAP 18/2, 1968, s. 412–451.
- Petr RAK, *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465–1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*, Sborník archivních prací 48, 1998, s. 3–106.
- Petr RAK, *Správa města Kadaně 1465 – 1620*, Ústí nad Labem 2014.
- Bohumil ROEDL, *Vademecum městské správy v Lounech v letech 1573 – 1727*, Ústí nad Labem 2004.
- Radomír ROUP, *Městská pergamenová kniha dvorská z roku 1417. Všeobecný popis*, in: Zprávy vlastivědného kroužku při školské a kulturní komisi MěNV ve Dvoře Králové nad Labem 3, 1972, s. 36–41.
- Věra SEKOTOVÁ – Marie MACKOVÁ, *Ústecká radnice a městské dějiny (Od feudalismu k novodobé společnosti)*, Ústí nad Orlicí 1998.
- Tereza SIGLOVÁ, *Sírotci a vdovy v městečku Dašicích 1563 – 1618*, Východočeský sborník historický 11, 2002, s. 3–40.
- Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Různé formy správy sirotčího majetku v královských městech v období raného novověku*, Historica Olomusensia 38, 2010, s. 21–30.
- Milan SLEZÁK, *Pravěké nálezy z Královédvorská v hradeckém muzeu*, in: Královédvorská/Sborník pro dějiny regionu 1, 2006, s. 43–45.
- Jana STEJSKALOVÁ, *Kšaft jako pramen pro studium kulturní úrovně měšťanské domácnosti*, in: Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době, České Budějovice 1992, 74–80.
- Ludmila SULITKOVÁ, *Stav a perspektivy vydávání městských knih v českých zemích (středověk a raný novověk)*, Ústecký sborník historický. Supplementum 1. Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih, Ústí nad Labem 2010, s. 27–38.

Ludmila SULITKOVÁ, *Vývoj městských knih v Brně ve středověku (v kontextu vývoje městských knih v českých zemích)*, Praha 2004.

Lenka ŠPOROVÁ, *Všední život města Mostu ve světle sirotčí knihy ze 17. století*, in: *Města severozápadních Čech v raném novověku*, 2000, s. 55–75.

Lenka ŠORMOVÁ, *Knih kšaftů královského věnného města Dvora Králové nad Labem z let 1571–1719*, Diplomová práce na KPVHA FF UK, Žacléř 1999, s. 63.

Eva TOMKOVÁ, *Švédské vpády do Trutnova a Dvora Králové n. L.*, in: Jan KILLIÁN (ed.) *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova*. Sborník příspěvků z konference konané v Mělníce ve dnech 4. – 5. května 2004, s. 48–55.

Marie TOŠNEROVÁ, *Berounské knihy inventářů a testamentů z předbělohorského období*, in: *Minulostí Berounská: Sborník Státního okresního archivu v Berouně 9*, 2006, s. 20–38.

Václav VOJTÍŠEK, *K počátkům městských knih pražských a desk zemských*, in: *Výbor rozprav a studií Václava Vojtíška*, Praha 1953, s. 229–239.

Václav VOJTÍŠEK, *O nejstarších knihách města Kolína nad Labem*, in: *Výbor rozprav a studií*, ed. Zdeněk FIALA, Praha 1953, s. 86–115.

Václav VOJTÍŠEK, *O nejstarších městských knihách českých, pražské a novobydžovské*, in: *Výbor rozprav a studií Václava Vojtíška*, Praha 1953, s. 341–366.

Václav VOJTÍŠEK, *O studiu městských knih českých*, in: *Výbor rozprav a studií*, ed. Zdeněk FIALA, Praha 1953, s. 52–85.

Václav VOJTÍŠEK, *Soud zahájený v Plzni za století XV. a právo na něm platné*, in: *Výbor rozprav a studií*, ed. Zdeněk FIALA, Praha 1953, s. 197–228.

Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Ústí nad Orlicí 2013.

Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Městské kanceláře a jejich význam pro studium středověkých a raně novověkých urbánních dějin (na příkladu Čech a Moravy)*, *Mesto a dejiny 5/1*, 2016, s. 31–33.

Miloslav VOLF, *Popis městských archivů v Čechách*, Praha 1947.

Marie WASKOVÁ, *Liber memorabilium Starého města pražského z let 1631 – 1648 (1656)*, in: *Sborník archivních prací 67*, 2007, s. 574–706.

Vladimír WOLF, *O Dvoře Králové nad Labem po třicetileté válce a o zpracování jeho dějin*, in: Jan KILLIÁN (ed.) *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova*. Sborník příspěvků z konference konané v Mělníce ve dnech 4. - 5. května 2004, Mělník 2004, s. 56–59.

František ZUMAN, *České filigrány XI. století*, in: *Památky archeologické XXXIII.*, 1922.

František ZUMAN, *České filigrány XVIII. století. Část I. (Textová)*, Praha 1932.

Antonín SCHULZ – Lenka ŠORMOVÁ – Eva TOMKOVÁ, *Archiv města Dvůr Králové nad Labem (1. Díl) 1417-1850 (1892)*, Inventář, Trutnov 2002.

Seznam internetových zdrojů

http://vychodoceskearchivy.cz/ebadatelna/zobrazeni-publikace-trutnov/?adresar=CZ_225105010_763_p11&nadpis=Pam%C4%9Btn%C3%AD+kniha+obce+Dv%C5%AFr+Kr%C3%A1lov%C3%A9+nad+Labem+od+roku+1417&strana=1 [12. 6. 2018].

http://vychodoceskearchivy.cz/ebadatelna/zobrazeni-publikace-trutnov/?adresar=CZ_225105010_763_p12&nadpis=Pam%C4%9Btn%C3%AD+kniha+obce+Dv%C5%AFr+Kr%C3%A1lov%C3%A9+nad+Labem+od+roku+1456-1541&strana=1 [12. 6. 2018].

http://vychodoceskearchivy.cz/ebadatelna/zobrazeni-publikace-trutnov/?adresar=CZ_225105010_763_4&nadpis=Listina+-+Vladislav+Jagellonsk%C3%BD%2C+1509&strana=1 [26. 3. 2018].

Seznam pramenů

SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond AMDKnL:

Listiny, inv. č. 4, krabice 4.

Pamětní kniha 1417–1823, inv. č. 11, kn. č. 1.

Pamětní kniha 1456–1541, inv. č. 12, kn. č. 2.

Knihy trhovské 1546–1582, inv. č. 23, kn. č. 13.

Knihy trhovské 1566–1608, inv. č. 24, kn. č. 14.

Knihy smluv a přátelských porovnání 1576–1615, inv. č. 68, kn. č. 58.

Jmenný a místní rejstřík

A

- Anna, dcera Jiřeny – 45

B

- Bakalář, Martin – 38
- Bednář, Vaněk – 45
- z Bechyně, Tobiáš – 16
- *Benátky* – 26
- Berka z Dubé, Jindřich – 46
- Bolek, opolský kníže – 11
- Byšická, Kateřina – 33, 34
- Bukovská z Hustířan, Markéta – 46

C

- Celská, Barbora – 12
- Cornelius z Coenens, Jan – 55

Č

- Čabek, Václav – 36
- *Čáslav* – 12
- z Čelsic na Stanovicích, Václav – 38
- Černín, Heřman – 14
- Čičba, Vavřinec – 36

D

- Dobřenský z Dobřenic, Ferdinand Rudolf – 55
- z Dubé, Jan Roháč – 12
- Duchek, vnuk Jiřeny – 45
- Durdük, Johann – 41

F

- Ferdinand I. – 55
- Ferdinand II. – 55
- z Fidlěřovic, Petr – 46
- František II. (I.) – 56, 57, 58

G

- z Gerstorfu a na Zuči, Jiřík - 38

- Glar, Phillipus Faig – 23

H

- z Habru, Kuneš – 38
- Herynk, Jíra – 45
- Hrabiše, Mikuláš – 34
- *Hrabišovský rybník* – 54
- *Hradčany* – 46
- *Hradec Králové* – 11, 13, 15, 60
- *Hradištská* – 11

CH

- Chlumecký, Václav – 56, 57
- Chrústovský, Matěj – 45

J

- Jagellonský, Ludvík – 56
- Javorský, Jindřich – 11
- Jakub od Dolejní brány – 38
- Jan, písař – 25, 30, 60
- Jan (2), písař – 22, 23, 25, 28, 44, 45, 51, 59
- *Jaroměř* – 11, 12, 53
- Ječmenek, Matouš – 38
- Ješek, sandoměřský palatin – 11
- Jeroným, písař – 22, 24, 30, 52, 59
- Jindřich, protonotář – 16
- Jiřena, manželka nebožtíka Herynka – 45
- Jonáš, Jan – 21, 36
- Jonáš, Jiřík – 36
- Josef I. – 57
- Josef II. – 55, 56, 57, 58
- Juliš, Václav Franz – 57, 58

K

- *Kadaň* – 16
- Karel IV. – 16
- Karlík, Mikuláš – 45
- Kempf, Vaněk – 45

- Keysler, Johann Franz – 57, 58
- Koniáš, Antonín – 14
- z Kocléřova, Vít – 38
- *Koreční mlýn* – 13
- *Kohoutův dvůr* – 15
- Kokotek, Martin – 45
- *Kostelec nad Labem* – 11
- Kotoul, Jan – 54, 60
- Kožišník, Matěj – 33
- Krejčí, Josef – 29
- Krejčí, Havel – 45
- Křížová, Marta – 34
- Křížovský, Mikuláš – 54
- *Kutná Hora* – 16

L

- z Lipnice, Pavel – 31
- Litobořská ze Žampachu, Kateřina – 38
- Litobořský ze Žampachu, Jan a Adam – 38
- Lounský z Černožic, Mikuláš - 39
- Lucemburský, Jan – 11, 56
- Lucemburský, Zikmund – 12

M

- Machna, manželka Mikuláše Karlíka – 45
- *Malá Strana* – 46
- Marie Terezie – 15, 55
- Markleta, sestra písaře Pavla – 28
- Markus, Jiřík – 21, 36, 37
- Marta, sestra písaře Pavla – 28
- Maškův, Pavel – 34
- Matouš, zeť Střelečkové – 37
- Maxmilián I. – 55, 56
- Menich, Nikl – 45, 46
- *Mělník* – 11
- z Miletínka, Diviš Bořek – 12

- Mraček, Matěj – 29

N

- *Nové Město pražské* – 34
- *Nový Bydžov* – 16

P

- Pavel, písař – 21, 24, 28, 29, 34, 37, 52, 55, 59
- z Pernštejna, Vilém – 40
- Petříková, Zuzana – 34
- Pilař – 32
- *Pilařovský statek* – 33
- *Plzeň* – 46
- Pohrobek, Ladislav – 13
- Poláková, Manda – 33
- *Polička* – 11
- *Praha* – 34, 46
- Prostředek – 12, 33, 34, 37, 45, 59
- Prostředek, Simeon – 22, 33, 36, 37, 38, 59
- Prostředek, Tóma – 33
- Přemysl Otakar II. – 16

R

- Rendl z Oušavy, Albrecht – 39
- Ricnavec, Jan – 45
- Rodovský z Hustiřan a na Neznášově, Jan starší – 22, 54
- z Rožmberka, Petr – 11

Ř

- Řehoř, mistr – 21, 24, 28, 33, 34, 51, 52, 55, 59
- Řezník, Blažek – 45

S

- Sedláček, Martin – 29
- Sedláčková, Zuzana – 37
- Sedlecký, Václav – 45
- Semilov, Matěj – 29, 53
- Sklenář, Jiřík – 28
- Sladovník, Michal – 36

- Sochor, Jan – 45
- Sochor, Václav – 36
- *Staré Město pražské* – 34, 46
- *Strauchův dvůr* – 13
- Střelečková, Dóra – 37
- Súkeník, Beneš – 45
- Súkeník, Vincent – 45
- ze Sulic, Dorota – 46

Š

- Šimek z Hořic – 38
- Šnejdýř, Jeroným – 34
- Šnejdýř, Hanzl – 34
- Šonovec, Jan – 33, 51, 59
- Šonovec, Petr – 54

T

- *Tábor* – 16
- *Teplice* – 11
- Trčka z Lípy, Burian – 39
- Trčková, Marta – 21
- Trubač, Pavel – 36
- *Trutnov* – 8, 11, 13, 14, 19, 27, 59
- z Turgova, Půta – 11

U

- ulice
 - *Šindelářská* – 11
 - *Dolní* – 11, 36, 38
 - *Horní* – 11

V

- Václav IV. – 11, 12
- Valášek – 29
- Markleta, manželka Kuby Velhradského – 33
- Vladislav II. – 13
- Vladislav, opolský kníže – 11
- *Vočkovská role* – 28

- Vodička, Jan – 53, 60
- Vodička, Pavel – 31
- Vrchlabská, Barbora – 40
- *Vysoké Mýto* – 11

W

- *Wroclaw* – 26

Z

- Zavadil, Havel – 45
- *Zhořelecko* – 11
- Zilvar z Pilníkova – 21
- Zilvar z Pilníkova, Adam – 38, 56
- Zilvar z Pilníkova, Jan – 42

Ž

- z Železna a na Třemešné, Havel – 38
- z Železna a na Třemešné, Hereš – 38
- Žižka, Jan – 12
- Žofie, manželka Václava IV. – 11

Obrazové přílohy

A. Papírová kniha: SOA Zámorsk, SOKA Trutnov, fond Archiv města Dvůr Králové nad Labem, *Pamětní kniha 1456–1541*, inv. č. 12, kn. č. 2.

B. Pergamenová kniha: SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, fond Archiv města Dvůr Králové nad Labem, *Pamětní kniha 1417–1823*, inv. č. 11, kn. č. 1.

C. Pečeť města Dvůr Králové nad Labem: SOA Zámorsk, SOkA Trutnov, fond Archiv města Dvůr Králové nad Labem, *Pamětní kniha 1417–1823*, inv. č. 11, kn. č. 1, titulní list.